

VARJUNDID

Samalt autorilt ilmunud:

Uurimisel. Jutustus. II trükk.

Rahaauk. Jutustus. II trükk.

Pikad sammud. Novell. II trükk.

Noored hinged. Novell. II trükk.

Üle piiri. Novell. II trükk.

Poiss ja liblik. Novellid. II trükk.

Juudit. Näidend.

Kôrboja peremees. Romaan.

Pöialpoiss. Novellid.

Ilmumas:

Vanad ja noored. (II trükk.)

Kärbes (II trükk.)

Kaks paari ja üksainus. (II trükk.)

A 4065

3 kas.

Er. h.

A. H. TAMMSAARE

276.

VARJUNDID

Novell

Teine trükk

KIRJASTUS A.-S. „VARRAK“
TALLINNAS, 1923.

~~1951-3501~~

JRU

Besti Kirj. ja Rahval. Kat.

615

2

Tartu Ülikooli
Raamatukogu

219 712

N 15269449

O.-ü. „Edu“ trükk, Tallinnas, S.-Konnassi tärr. 40.

Lund sadas, paksu, laia lund: Ma kõndisin vaikselt metsateel, mis siiraviira noorte mändide vahelt läbi puges kuhugi suurema tee poole, kus möödasõitvad reed jalastel nagisesid, hobused puristasid ja meeste jutukõmin kostis.

Armastan lund, kui ta veebruarikuu päikese paistel värvilistes helvetes säten-
dab — siis viibin lumelagendikul kui lilleaias; aga ma armastan lund ka siis, kui ta vaikselt meetsateel langeb ja mu riitele, silmalaugele, ripsmeile peatama jääb: nõnda puutub ta mind õrnema käena, rahustades, vaeva unustama pan-
nes, äratades unistusi kaugeid ja lähedaid. Jalg tippab jala ette harjumuse ajal ja mul on ükskõik, kas ta kuhugi jõuab või mitte; kõige parem kui ta mind ümber talutaks miskisuguses nõiaringis, kus ei oleks lõppu ega äärt, ei vastutulijaid ega möödaminejaid, vaid kus oleks ainult üksik looklev tee ja langevad lumehelbed nõtkete mändide vahel.

Oli juba videvik, kui ma koju hakkasin minema. Sääll, kus männid kõige nõtkemad, oli okstel lasuv lumi nad looka vajutanud: valgerüüliste palverändajatena

kumardasid nad üle kitsa tee üksteise poole ja nende ladvad puutusid kokku, võlvides loodesse viiva lumise käigu. Kaugel, kaugel, otse selle võlvi avause kohal, rebenesid mustad tondipilved, näidates videvikul kuumendavat läänetaevast mingisuguse kõrge mäena, mille lumega kaetud harja loojenenud päike veel kullaga kardab, kuna aga all orus juba ammugi sumenevad varjud asuvad. Ja mulle näis, nagu ei kõnnikski ma üksikul metsateel, vaadeldes mändide vahel liuglevaid lumehelbeid, ja nagu poleks männid sugugi männid, vaid painduvad küpressid kuskil lõuna pool, merirannal, üksiku kivimaja ees, kust alla viiv trepp juhatab kohades vahutavate lainete lähedale.

Ja meelega tuli mul kõik, nagu oleks see alles eila olnud, nagu poleks vahepeal midagi tähelepanuväärilist sündinud – ainult väike uinak lahutab mu sellest aastatetagusest.

* * *

5. aprillil.

Juba laeval, jaheda merituule puhanguite pääle vaatamata, tundsin ma kehas midagi rasket, unist, sumedat, mis pani jala laisalt astuma, ja kuhugi paigale sundis, et oma ette vahtides suikuda või pilku heita kaugemale merele, kus ajuti nähtavale tuli parv mängivaid delfiine, kellest üks või teine laevanina ette ruttas, et sellega võitu joosta, tema ees kukerpalli lasta ja ikka ühes edasi noolida läbi roheka, selge vee. Paari nädala jooksul on sel-

lest esialgsest tundmusest saanud imelik raugus, mille sarnast ma varem kunagi pole tundnud. Mul tuleb meele, et ma kodust välja sõites lõunapoolsest päikesest unistasin ja tema õlul kasvavast loodusest midagi ennetundmata, varemaimamata uut lootsin. Kas see raugus vast üks neist unistatud eelaimdusist ei ole? Kas ei tunnista seda valjem südame peksminegi, kuigi arstid just tema rahustamiseks mind soovitasid siia?

Vaene süda!

Ja nüüd viibin loiult laia pärna varjatud rõdul nõjatoolis või laman suletud silmil suures, valges toas, aknad pärani lahti, et ma kuuleksin niiske ja meremühahtiine tuule sasisitud tammede ja vahtrate kohisemist, kuristikku põhjas keerleva mäeojakese sadudel mõirgavaks mürinaks muutuvat vulinat, arvamata kärististe sarnast konnakrooksumist ja et ma tunneksin akna all õitsvate rooside uimastavat lõhna. Ainult hommikuti, puhtel, või päikeseloojenemisel, kui roosaks ja purpurseks värvitud lumemägede poolt karske maine õhk ulatab merirannani, virgund ma pisut ja sammun mööda mäenõlvakut siiraviirasel rajal mere ääre, kus tean olevat kalda roosipuuteedega, mida varjavad põlised sinaarid valdaval hiiglusel. Armastan neid lõhnavaid teid nende kainematel, karskemat el silmapilkudel — hommikuti kastest vabanemisel ja õhtuti kaste langesel, — sest siis jahutavad ja karastavad nad; palaval päisepäeval immitseb neis uimastus ja süda hakkab rinnas peksma

nagu hirmuahastuses või tundmustetormil. Langeval niiskusel näib vähenev lõhn peatuvat põõsastel, magama uinuvat ruttu pimeduseks tihenevas videvikus või maha langevat lopsakale rohule, nii et kogu maapind, isegi liivased kõnniteed, näivad muutuvat lõhnavaiks. Hakkad pelgama, nagu võidaks jalaastumisega kedagi segada, kellegi unistavat rahu rikkuda, ja laskud kuhugi roosidevarjulisele pingile, et hingata värskenevat õhku ja kuulata viimiste lindude suigutavat laulu.

8. apr.

Raugus kestab edasi; suurenedes muutub ta loiduseks, tuimuseks, ükskõiksuseks. Saan osavõtmatuks ja külmaks kõige vastu, unustades oma lähemaid, ja hakkan ennast tundma üksikuna, ilmast lahutatuna. Põhja poole jäid silmad ja süda, kus leidub minule ainult hädust ja õrnust, aga see kipub ununema, ma ei tunne seda enam terve hingega, vähemagi kehakoekiuga. Loen ma saadud kirja, siis lööb minus midagi endist hõõguma, töötades nagu kustumata kollet; aga vaevalt olen kirja lugemise lõpetanud, kui juba kõik muutub segaseks, uduseks. Ja ma unustan vastuse, unustan, et nukker hing igatseb, iga sõna, iga tähe järele, vähemastki sulevajutusest aimata püüdes, kuidas ja missugune ma olen.

Ajuti aga, mingisuguse pisitillukese põhjuse hukutusel, valdab mind iseäraline tujukas tundmuste õrnus ja siis tahaksin kogu hinge välja valada salgamata,

võltsimata. Lehekülje lehekülje järele katan siis tihedate ridadega ja sõnadevoolule ei taha lõppu tulla, kuni pääajus, meeltes korraga seisak tundub ja ma kirjutatud read uuesti läbi loen. Nüüd kaob endine hingeline hoog, ma leian kõik asjatuna ja lõpuks hävitan kirjutuse, nagu oleks ta mõni kardetav süüdistus minu enda vastu. Laial käel ja tardunud meelil vean mõne kehva, ahtra sõna paberile, et seda endise kirja asemel ära saata ja lõpuks juurelisada: järgmisel korral pikemalt. Aga ma jätaksin ka need kuivad sõnad saatmata, kui mitte sundijaks poleks mingisugune kohusetunne või südametunnistuse argus, ehk küll mõistus mulle ütleb, et ma nõnda ühe kuritöö teise järel korda saadan. Parema meelega lamaksin nõjatoolil või istuksin kõrgel rannal roosipõõsaste all, lõhnast joovastatuna, oma silmadele puhkust andes vahelduvail värvidel, mis hakkavad tulipunasest ja lahtuvad kõige õrnemates varjundites helevalgesse. Just sääl, kus kahvatu roosa lõppemas, et valgele maad anda, peatub mu pilk iseäralise püsivusega, nagu tahaks ta paiga leida, kus roosa lõppenud, aga valge alles hakkamata: otsin ja otsin ning unistan nukruses, mis nagu asjatu ja olutu, mis ei millestki teki ja mida millegagi ei või kaotada.

10. apr.

Oli haruldaselt selge ja vaikne hommik, varjates eneses midagi karsket ja elustavat, mispärast vististi minagi tundsin kehas

ootamata värskust, kui ma rõdule istusin lugema Maeterlincki L'intelligence des fleurs. Juba ammu olin selle raamatuga hakatust teinud, aga ikka veel seisis ta oodates minu aseme ees väiksel laual, kus ta oleks hommikuti ärgates esimesena käepärast. Vaevalt sain lugenud paar lehekülge, kui kõrvad kiindusid tuttavasse linnulaulu: isalepalind laulis — siin on tal rohkem lugusid kui põhja pool — rõdu ees pärna oksal, vidistades üht viisi teise järel, nähtavasti kuulavale emale, kes istus kiikuvast oksasagaras pesal. Seda pesa nägin juba siis, kui puud olid alles hiirekõrvul ja kui nad ei suutnud veel lehtedega varjata oma saladusi. Raugena uneta südaööl, kui väljas lõõtsus hooglik tuul ja kui läbi klaasukse helkiv tuletorn joonistas pärnaoksad tumedate, uduste varjutriipudena valgele toaseinale, püüdsin mõnikord leida seda päeval nähtud oksasagarat, ühes lepalinnu pesaga. Aga enne kui eesmärgile jõudsin, vajusid silmad kinni ja hommikul ei teadnud ma kunagi kindlasti, kas olin unes või ilmsi otsinud liikuvalt pärnavarjult linnupesast.

Linnulaulu kuulates peatusid silmad piki küpressi-alleed paistvatel kaugedel lumemägedel, mille jahedat hõõgust arvasin tundvat. Nüüd valendasid mäed tipuliste põuapilverankadena ja neist immitses minusse imeline rahu, mis oleks nagu aimdusriikka merirahu sarnane, kui oodata ägedat tormi. On aga sadu käimas ja hulub torm, muutes mere kumera, lumise mäeseljandiku taoliseks, siis paistavad

kauged lumemäed sinava merena sääl-
pool kohisevaid metsi.

Raamatut kaasa võttes läksin alla
randa, et istuda kuskil varjulisel pingil.

Meri oli kui määratu peegel. Mööda-
sõitev aurulaev näis libisevat kiilasjääl,
maha jättes valkjat, servade poole tume-
nevat joont. Hiilgaval veepinnal võiks
nagu seletada tumedaid varjusid väikeste
purjukate kõrval, mis kalameestega öövii-
vuks välja sõitnud kaugele merele, osalt
silmaringi varju kadudes, ja nüüd oota-
vad tuult, et tema ajal tagasi pöörd-
randa. Aga tuul on magama uinunud
teiselpool laia merd, võib olla kuskil mui-
nasjutulises kaljukoopas kaugete valen-
davate mägede vahel.

Puiestik kubises inimestest. Istuti ja
kõnniti paari- ning karjakaupa, käidi lõ-
busal jutuvestmisel, heledasti naerdes,
armatsedes. Elustav läige paistis ka nende
silmist, kelle näod kandsid pikaldase ja
kurnava haiguse jälgi.

„Miks nii vaikne?“ küsis minu ette
seisma jäädes Laanin, umbes neljakümne-
aastane mees. *Laanin*

„Väsinud“, vastasin mina.

„Ma tahtsin teid jalutama kutsuda,
meie omade juure“.

„Jätame selle teiseks korraks, süda
peksab“.

Ma tundsin juba nii mõndagi Laanini
omadest, tema kaaspansoonäärdest. Sääl
on Ida-Siberist N. linna politseimeister,
kes alguses armastas rääkida oma arva-
tavast tiisikusest, traavlitest ja naistest ja

kes mängis kaasatoodud kahereaga lõõtsapilli (sellepärast hüüti teda lõõtsmoorikuks): ikka üht ja sedasama lugu, mingisugust marssi, tund hommikul ärgates, teine öhtul uinutuseks, sängis lamades ja mänguriista kõhul hoides. Nüüd on tal haiguseks ja mängimiseks vähem aega, sest ta peab valvama oma noore, ilusa ja edeva naise järele; see on sakslane, Baltimaalt pärit, ja räägib oma kodumaast niisuguse kerguse ja himutsemisega, nagu oleks see mõni suupärane maiusroog või kena siidpluus.

Sääl on kõhn ja vimmas helilooja — peente jalgadega, sissevajunud rinnaga, mulla karva näoga ja mustade, imelikult kilavate ja nagu hingeni vaatavate silmadega. Ikka räägib ta muusikast ja muusikameestest, sattudes vaimustusse, nagu näeks ta üksikuid toonikudesid selgesti esitatud joontena. Ta tahaks ise mängida või teiste mängu kuulata, aga arstid on talle selle ära keelnud; Ta tahaks muusikalistele unistustele anduda ja uusi teemasid üles tähendada, aga sellest kuulutatakse talle surma. Talle soovitatakse rahu, rahu ja ikka rahu. Esiteks elas ta minu läheduses, kuskil kõrgel mäekallakul üksikus majas, kust tore vaade mägedele ja merele, aga säält põgenes ta, sest säält mõtles ta ainult muusika ja iseennese pääle. Ta põgenes üksindusest, iseennast pidades oma suurimaks vaenlaseks. Ta otsis inimeste seltsi, lootes kerget, lõbusat ajaviidet; aga inimesed piinavad teda kõiksuguste tühiste asjade ja asjakestega.

Kui ta mõnikord vaikselt iseenesesse süveneb ja nagu ilmast lahutatuna viibib, tahavad nad teada, mis ta mõtleb; läheb ta aga nende juure iseenesesse eest varju otsima, siis jutustavad nad võidu talle oma haigustest, teiste haiguste üle pilkavalt naeratades, neid ei mikski pannes, või nad esitavad talle halba muusikat. Nõnda põgeneb ta tagakiusatud metsloomana mere äärest pansiooni ja säält klaveriklimberdamise ning politseimeistri marssi eest meriranda.

Sääl on pisut iganud Moskva kaupmehe proua, instituudikasvandik, kes heidab võrku noorte meeste järele. Ta usub, et tal ilusad jalad ja kenad sääred, ja sellepärast leiab ta alati põhjust siidist kahiseva kleidisaba kergitamiseks. Kui tal ometi julgust jätkuks plikariiete kandmiseks!

Sääl on veel noor üliõpilane, üksik poeg, kes põeb teravat rinnahaigust ja saab leselt emalt õrnusest ja hirmust nõretavaid kirju, aga kaupmehe proua veab teda hommiku vara ja õhtu hilja taga ja noormehe silmad langevad ikka enam auku.

Neid ja palju teisi tunnen ma, aga ma ei tunne veel seda noort neidu, kes ainult harva puiestikku ilmub ja kellest kõik nagu kahkvel või aukartuses eemal hoiuduvad. Ta ei seltsi kellegiga, pääle vanaldase naisterahva, kelle käele ta enamasti toetab, kui ta pikkamisi, nagu lõdvul liikmeil, roidunud sammul astub. Mingisugune sisemine ärevus on mind aja-

nud tema eest kõrvale põiklema, nagu kardaksin salajaste unistuste hävinemist. Aga tema on Laanini kõrval ainuke, kelle järele ma mõnikord igatsen. Teda nähes hakkvad võdisema peenemad hinged ja ma püüan kuulutada nende helinat, mis annaks vastuse sääl, kus ka kõige varjundlikum sõna saab valeks. Tema erutab, Laanin rahustab mind. Juba laeval, kus Laaniniga tuttavaks sain, tundsin tema läheduses mõnusat kindlust, kui ta jutustas, et ta Doni ääres kasakana sündinud, varemalt mitu aastat Kaukasuses elanud, kauge ida sõjast moonamuretsejana osa võtnud, mitut ametit pidanud, huvi pärast Greeka ja Saksa keelt õppinud, Goethet lugenud, kuni ta armastuse pärast abiellu astunud, ülespidamist nõutades poeselliks hakanud ja nüüd ärijuhina kuskil Lääne-Siberi linnas asub. Siia, Musta mere randa, tulnud ta ühes naisega rohkem päikest, pehmemat ilmastikku ja puhkust otsima — rinnahaiguse parandamiseks.

„Mis kopsud teevad?“ küsin temalt täna.

„Paranevad“, vastab lühidalt. „Olen kümmeaeg naela raskemaks läinud“.

„Ja Marja Aleksandrovna omad?“

„Mõni neid teab. Naistega, nagu ikka, on asi kahtlane. Arst arvab, et tal polegi tiisikust; ainult närvid ja veel midagi muud.“

„Ah nii!“

„Arst ütleb, et meil peaks lapsi olema. Aga ütelge, mis isa olen mina, kui rinnas rõgiseb. Hilja, pole midagi parata.“

Ja esimest korda arvasin nägevat tema silmis nõutut vaadet ning varjatud nukrust, kui ta hakkas rääkima oma naisest, kes ikkab lapsi.

12 apr.

Ikka veel näen teda, seda üksikut, istumas roosipuude all kahvatuna, nagu sama rauguse paelus, mis mindki vabastada ei taha. Mitu korda käisin temast, mööda, nagu otsides midagi või nagu oleksin kärbes, kes ei malda eemal püsida kõrvetavast leegist; aga ikka nägin sama kitsast nägu, õhukesti huuli ja silmi, mida katsid mustad ripsmed, heites pruunika varju silmaalustele. Need silmad oleksid nagu hirmuahastusest liig suured ja tunduksid liig tõsistena ja tarkadena, kui mitte ripsmete heidetud pruunikas vari näo kahvatu jumega kõrvu seistes ei annaks neile iseäralist armsust ja unistavust. Tõtt öelda, ma ei vaadanudki silmi, ma nägin ainult neid ümbritsevat varju, mis hoolsamal vaatlemisel kippus omandama mingisuguse määramata, saladusliku helgi.

Ja nüüd käin meelteuimas mööda tuba või laman roidunult nõjatoolil ning pääs tuikab midagi, mis veel sõnadesse pole selgunud. Iga natukese aja pärast kordan ma: „mis siis?“ nagu paneksin selle küsimuse kellegile teisele ette; aga ei ole vastajat minust enesest ega arvatavast teisest. Ja lõpuks tunnen raugust, mis võtab jõu söömiseks, isegi magamiseks.

15. apr.

Torm sasib tugevaid tammi ja painutab nõtkeid küpresse ajuti maani; aknad lõgisevad ja tuba on tuule valul. Meri mõirgab, kattes puude kohinat ja kõike, mis tormil häälitseb.

Ruttasin rannale vaatlema lainete mängu: muinasjutuliste hiiglaelukatena, kes kannavad valgeid kroone, heidab torm nad rannale, hoolimata nende vastupuiklemisest, veerlemisest ja põgenemiskatseist, ja vihaselt sisisedes purskavad nad vormita lõugadest kivisõmerale valget vahtu. Taganedes pörkavad nad kokku rannalerühkijatega ja hävitatult langevad mõlemad alla, järele jättes loksuvat ja vulisevat voogu, mida paiskab kaugele kaldale uus tormi vintsutatud valgeharjaline vee-elukas. Ei rauge tormi jõud ega leia püsi laial merel lained: ikka tulevad nad üksteise järel korralikul hulgal ja purunevad ähkides veerevatel kivikestel, võriseval rannarihval. Ja kui ma tuulevarju otsides seisatan hõbedase kuuse taga, mille okste vahelt ainult paiguti välगतavad välendavad lained, paistab vee-mäng veel suurepärasemana: nagu lööks kõikuma kõrge rand ja nagu ulataks kobrutava vahu sadu üle roosipõõsaste hiiglasinaarideni.

Lainete villitud liiva tulevad vedama kaukaaslased kaheratastel kärudel, mille ette rakendatud paar taltsutatud metshärga, kes unustanud esivanemate vaba põlve ja alandlikult painutavad oma kõverate, tu-

gevate sarvedega pää ja võimsa turja or-
jaikkele. Hooglikud, vahutavad veeojad
uhuvad meeste pruune sääri ja tuulehiilid
sasivad nende katmata päid. Pärast, koor-
maga minnes, kui härjad vaevalt viitsivad
tõsta jalga jala ette, istuvad mehed nende
ühisel ikkel, silmad koorma poole, vibuta-
vad laisalt mängides pikki vemblaid ja jo-
rutavad mingisugust viisita laulu, mis ajuti
muutub metsikuks ja kaasakiskuvaks ki-
saks, meele tuletades kajakate kogukarju-
mist taeva all või ägeda tormi hulumist sü-
gavais kaljukuristikes.

Muidu on merirand hingeta. Puiesti-
kus välgatab ajuti üksik kõndija ja kaob
sügavamale lehestiku varju. Kui koju mõt-
len minna, näen Laaninit tulemas ühes nai-
sega.

„Teie tormi ei karda?“ hüüab Laanin
juba eemalt.

„Kardan küll, näe hoian kuuse varju,“
vastan mina.

„Meie omad istuvad toas, täidavad arsti
käsku. Mina sain suure surmaga silmapil-
guks välja, aga mitte ilma järelvalveta.“

„Ma ei usalda teda küüneväärki,“ se-
letab Marja Aleksandrovna, „temal on kõik
muu tähtsam kui tervis.“

Ja ta vaatab oma meest, nagu oleks
see mõni õrn ja kallis vaas, mida tormi-
puhang rikkuda, purustada võib. Peagi
hakkab ta rääkima niiske meretuule kahju-
likkusest ja tuletab meele, et aeg olevat
koju tagasi minna. Sel silmapilgul lähene-
vad rannale kaks naisterahvast. Ma tun-
nen neid väga hästi, tunnen neid sellest,

kuidas teine teise käe najale toetab ja astub, nagu oleks ta mõttes või nagu veetaks teda tahtmata kaasa. Ta on enesele tali-riided selga ajanud ja pää villase rätikuga mässinud, nii et vaevalt võib märgata silmadele jäetud pilu.

„Anna Ivaanovna on arust ära,“ ütleb Laanin endamisi, vanemat naisterahvast tähendades. „Mis ohule talutab ta tema täna randa.“

„Aga mis ta peab siis tegema, kui Soonja mangub,“ vastab naine talle tasa-kesi, „sa tead ju, tema oma jonni ei jäta.“

Ja nüüd hakkavad nad võidu mulle jutustama Soonjast, sellest haigest, isemee-likust tüdrukust, kes on sündinud kuskil Lõuna-Venemaal mõisnikutütrena ja elanud Moskvas, kus tema isa arhivaariuseks. Alles vaevalt üheksateistkümmend aastat vana, aga juba on ta lõpetanud gümnaasiumi ja astunud kõrgematele kursustele õppima kirjandust ja keeli. Ja nad kiidavad ta tarkust ja naeravad imestades tema teravat keelt, mille eest kaaspansionäärid põgenevad pakku. Isa saatanud ta tädi valvusel siia, aga tüdruk sunnib vanainimest iga oma tuju täitma ja alla andes, nagu iseenese vabanduseks, seletab see teistele, et Soonja olevat nii kui nii päästmatu.

Ma kuulan ja südames tekib iseäraline ärevus, mis laiali laguneb kehapinnani, muutes teda õrnemaks, hellemaks, nii et riiete puutumine tuulehoos peaaegu valusana tundub.

18. apr.

Roidus, raugus hakkaks nagu kaha-
nema, aga tema asemele tuleb midagi
muud: närvlikkus, mis mulle kuskil rahu
ei anna. Täni võisin vähemalt paigal
püsites aja mööda saata, olgu rõdul, akna
all, asemel lamades või rannal istudes,
põlvil avatud raamat, mille lugemise ma
unustanud. Aga nüüd vintsutab mind
mingisugune tundmata aje paigast paika
— kodunt mere ääre, säält koju tagasi
või mägedele, kuhu mul keeldud ronida
südame pärast. Ja ikka nagu ootaksin,
otsiksin midagi. Ka siis, kui lõunalauas
istun, tunnen mõnikord tungivat tarvidust
üles tõusta ja akna alla astuda, nagu oleks
sääl midagi iseäralist näha. Isegi südaööl,
kui väljas pääle kärstis-konnade kõik
puhkusele on läinud ja kui viimased öö-
kärbsed vilgutavad oma laternaid põõsas-
tikus hilise tee valgustamiseks, tõusen ma
uneta asemelt, mässin enese vaipa ja
lähen rõdule tähtise taeva alla või seisan
rahutult peksval rinnal, nõjatades vastu
klaasukse piita. Heidan ma uuesti asemele,
siis kiinduvad silmad neisse valkjaisse,
liikuvaisse laikesse, mida toaseinale maalib
tulitorni valgus, paistes läbi pärna paksu
lehestiku. Ja ma vahin ning vahin neid
virvendavaid valguslaike, nagu peaksin
siit põhjuse leidma, miks mu närvid pin-
gul, süda rahutu ja valutavad silmad
uneta. Hakkan lugema laual oleva tasku-
kella tikslemist, püüdes koguda mõtteid
ühisesse punkti; pööran kinnised silmad

mõttes sissepoole vaatlema pääaju ja tema sepitsemist — nõnda olen võinud enese ikka magama uinutada; kordan nagu nõiutades, needes üksisõnu: uni, uni, uni, aga tähelpanemata saab unest сонъ, mis muutub õrnaks, paitavaks Соня'ks. Ja selle asemel, et närvlikkuse põhjust otsida uuest ümbrusest, toidust, ilmastikust, päikesest, nõrgast südamest ja kurnatud kehast, hakkas süüdlaseks pidama teda, seda tundmatut, tagasihoidlikku, kedama nii harva näen.

Imelik, miks ta nii vähe puiestikus käib! Ons ta tõesti nii haige?

23. apr.

Naljakaid asju sünnib ilmas, näiteks täna minuga. Aga ma ei tunne imestust ega kahetsust, tunnen ainult, et see teisiti olla ei võinudki.

Läksin linna, pikkamisi astudes mööda mäeküljel keerlevat teed ja tundes iseäralist lõtvust liikmeis ning tühjust, nõrkust rinnas. Teeääraste suvimajade esisel, mis meripuhangute eest varjatud suurte puudega, punasid ja valendasid roosid, mille lõhna tuulekeerutused kandsid teeni, segades teda tõusva tolmuga. Ei tea miks, aga ma hakkasin tundma iseäralist õrnust ja hellust ning mul tõusis tahtmine kellegile teha hääd. Ja kui ma jõudsin kerjuseni, jalutu meheni, keda omaksed toonud siia tee veere, et ta ootaks lahkeid andjaid, siis tuli meeles, et mul taskus ainukeseks rahaks kümnerublaline kuld. Mul on raske sandi väljasirutatud käest mööda minna ja ma ütlen talle trööstiks:

„Varsti tulen tagasi, siis annan, praegu ei ole.“

Äga kui edasi minna mõtlen, näen teda sõitmas ning äkilise sisemise tõuke ajal kahman rahakoti taskust, võtan oma ainukese kuldtüki ja annan selle kerjusele, kes hakkab meeletul pilgul silmitsema räpasel peopesal hiilgavat metalli ja siis kumardama maani.

Sunnitud rahus, nagu poleks midagi tõsisemat sündinud, jätkan oma käiku, kuni minust mööda vuranud teed tolmutav vanker, mille poole selja pöörsin, nagu valdaks mind vaade merele. Seisatades turgatab meele, et linna minek asjata, sest mul puudub ju raha. Ja ma kõnnin koju poole tagasi. Et mitte kerjusega enam kokku puutuda, valin teise tee. Äga vaevalt jõuan mõne sammu astuda, kui hakkab tundma ägedat südamepeksmist, tuikamist meelekohtades ja virvendust silmis ning suure vaevaga küünib mu jõud lähema pingini, kuhu hingeldades langen.

„Mis see omeli on?“ küsin eneselt.

Ehk vastus küll nii lihtne näib, teen siiski näo, nagu oleksin nõutu arusamatuses. Südamepeksmise vaibumisel ajan enese uuesti jalule ja siis sõnan nagu mingisugust saladust tõeks tunnistades:

„Või siis nii kaugel olen juba!“

23. apr. õhtul.

Pärast lõunat ei tahtnud ma kuhugi minna. Enneaimamata rahulik rõõmujoovastus uimles kogu kehas ja huuled

kippusid naeratama nagu õnnelikkudele silmadele. Süda peksis ja peksab veel praegugi kärsitult; tema tippamised paneksid nagu kogu rinnakasti võdisema ja siit suriseb midagi elektrivoolu taolist mööda nahapinda laiali, otsides üksikuis liikmeis vabastavat väljapääsu.

Näib, nagu oleks midagi avalikuks saanud, mida sündimisest saadik sisemuses kaasas kantud, oodates, kellele seda pakkuda, otsides altarit, kuhu teda panna. Ja ma tunnen: veel palju on minus saladusi, veel palju on minus andeid ja varandusi, mis ootamas parajat silmapilku. See ongi, mis mu rõõmsaks teeb, seep see ongi, mis rahutuude tekitab. Aga iga kord, kui näen avaldumas oma sisemuse varjatud jooni ja varjundeid, tean ma, et jälle on mind tabanud sündmused, mis ähvardavad vapustada põhjani.

Sina aga, mu üksik, mu tagasihoidlik ja vaikne, nägid sa mu heldust, mõistsid sa mu andmist? Mina ise ei mõista midagi, ma olen ainult rõõmus ja naeratan ning naeratan, istudes lambivalgusel ja vahtides kottpimedasse orgu. Sääl pole midagi, ainult kargeveeline mäeojake vuliseb, aga tema vulinat ei vahetaks ma hõbekellukeste helinaga; sääl pole midagi, ainult lehestik kohiseb, aga mina ei tahaks tema asemele hõõgavat armusosinatki; sääl vilguvad ainult pisitillukesed kärbsed, aga ma ei ihaldaks nende asemele välkudegi sinakat leeki. Ma ei taha praegu midagi kui aga seda lambivalgust ja aknatagust kottpimedat ööd, millesse võin pä-

rani silmil vahtida, ilma et midagi sele-
taksin, mis uimlevat helevust võiks segada.
Ka sule panen kõrvale, sest ta krabiseb
paberil ja tindijooned sunnivad pilgu pea-
tuma. Üks unistus teise järele ilmub
meelte tumedast aelemisest ja pääaju hel-
gist läbi lipsates kaovad nad jällegi tead-
vusläve taha pimedusse, otsatusse.

24. apr.

Täna ajas mind iseäraline tung puies-
tikku, kus tahtsin leida vaikse paiga juurd-
lemiseks, oli mul ju tundmus, nagu peak-
sin nõnda mingisugust magusust maitsma
või mõne tähtsa küsimuse otsustama.
Aga ootamata ei saanud ma just täna
rahu. Kui halb on mõnikord paljude tut-
vus! Ja alguses ei tulnud mul kuidagi
pähe, miks küll inimesed, kellega paari-
kordsel kokkupuutumisel huvitusega lahku
mindud, äkki minu vastu tähpanelikuks
muutuvad.

Tuli politseimeister oma abikaasaga.
„Vabandage,“ ütleb ta, „me ehk tüli-
tame, aga lõbus on mõnikord nii-öelda
oma inimestega kokku saada: Laanin rää-
ris, teie olevat Baltimaalt pärit.“

„Ei, Soomest,“ vastan ma rõõmusta-
des, et ennast soomlasena olin tutvustanud.

„Aga see on ju ükskõik, kaugel see
Soomegi säält on,“ naerab proua murtud
Vene keeles, mis tema plikalisele, naii v-
sele tegumoele teatud uuduspitseri vaju-
tab. „Ma olen Helsingis käinud,“ lisab
ta juure ja hakkab kergelt ning lõbusalt
lobisema Tallinnast, Helsingist, Tartust ja
Riiast, nagu mõistetak스 sääi igal pool ühe-

tasa tema murtud Vene keelt ja sellesse segatud Saksa sõnu.

„Tallinnas on kõige ilusamad naised,“ tähendab politseimeister asjatundvalt abi-kaasa sõnade vahele ja suudleb minu poole vaadates maialt oma sõrmeotsi.

„Madam, teie olete Tallinnast pärit?“ küsin mina meelitades.

„Ma olen sääl sündinud,“ vastab see.

„Tallinnas sündinud, Tartus kasvanud ja Riias elanud,“ aitab politseimeister.

„Ning Helsingis käinud,“ lisan mina omalt poolt juure.

Nad naeravad.

„Kuidas ma seda maad armastan!“ ohkab proua Baltimaad tähendades ja ilusaid, luulelikke silmi tehes.

„Aga ei ole sääl niisuguseid hobuseid nagu Siberis,“ vastab politseimeister. „Mäletad seda musta mära, kõverkaela?“ pöördub ta naise poole.

Ja ühel nõul tõttavad nad mulle seletama, missugune imeloom nende must mära olnud, kes aga kuidagi oma paarilise, musta ruuna vastu pole saanud. Siis räägivad nad mulle veel raudjast ja kõrvist, seletavad nende tõugu ja viisisid ning naine lõpetab küsides mehelt, kas nad vast üle Riia ja Tallinna Piiteri kaudu kaugele idasse ei sõida. Mina kuulan ega saa kuidagi aru, mis puutuvad need asjad minusse, ning äkki vabandun väsimusega, põgenedes nende juurest kuhugi pingi poole. Aga vaevalt istuda jõudes näen Anton Petroovitschi, noore helilooja, lähenevat.

Ma põgeneksin ka tema eest, aga juba on ta liig ligi jõudnud.

„Mis teie süda teeb?“ küsib ta minult.

„Ikka pumpab veel“, vastan lühidalt.

„Mina olen kolm naela raskemaks läinud, käisin arsti juures“.

Oma haigusest pikalt ja laialt seletades satub ta muusikasse ja hakkab arvustama Vene heliloojaid. Ta nimetab Glinkat, ta imestab Tšaikovskit, ta kahtleb ja otsib Skrjääbinis, aga kuskilt ei leia ta seda põhjatust, seda patoloogilist vaimutiirasuse religiositeeti, mida ta aimab Dostojevskis ja mis olevat omane ainult venelasele, sellele logedale legendikulapsele. Sellest uuest, kättesaamatust unistab tema, aga haigus on valvajaks keerubimiks selle avamata evangeeliumi ees. Ta räägib niisuguse lapseliku vaimustuse ja võltsimatusega, et mina ühes temaga soenen ja temale kaasa hakkam tundma lepitatult. Aga nagu ta ootamata hüppas haigusest muusikani, niisama lipsab ta muude asjade juure, otsides uut objekti, millega vaimustuda ja joovastuda. Ja kohtlasena ütleb ta viimaseks:

„Mul on üks palve“.

„See oleks?“ küsin mina.

„Kas te võiks mulle pisut raha laenata?“

„Mitte punast krossigi pole praegu taskus“, vastan mina otsekoheselt ja olen valmis seletama, kuidas ma täna sain korteriperemehe võlgnikuks, et põhja poole telegraferida — raha saamiseks; aga sõnad tarduvad mul keelele, sest ma näen

tema mahalöödud silmi, kust huljub nukker uskmatas. Nukraks saan ka mina ja ma tahaksin põgeneda puiestikust, kus liiguvad inimesed, tahaksin teiste salajaronida mäele või pugeda oma tuppa. Minnes tabab mind Laanin, kes on, nagu ikka, rahulik ja rõõmus.

„Teie olite meil eile õhtul üldiseks kõneaineks“, ütleb ta varsti.

„Mispärast?“

„Teie olete põhjatu rikas.“

„Soo, või nõnda.“

„Eile annud te jalutule kümme rubla, M-ile Piraatova näinud seda möödasõidul.“

Silmi maha lüües tundsin, kuidas veri mul näkku valgus, nagu oleks mind mõnelt häbiteolt tabatud.

„Ah nii,“ sõnasin ma osavõtmatult ja lisasin juure: „Mul on Soomes mõis.“ Miks ma ennast laeval Laaninile soomlasena tutvustasin, ei tea ma veel praegugi; küll aga mõistaksin seletada, miks ma enese korraga mõisnikuks luuletasin. Ja küsimata hakkasin jutustama, kui palju mu mõisal on põldu, heina- ja karjamaad ning mis pääasi — metsa, põlist männikut.

„See ei aita midagi“, tähendas Laanin naerdes, kes minu erutust näis märkavat: „kahtluse all olete siiski.“

„Kuidas nii?“

„Politseimeister vangutab umbusklikult pääd ja tahaks teid kas või valerahategijaks pidada.“

„Tõepoolest?“

„Ilma naljata. Ja Nadjeshda Pavlovna, mäletate, see ilusate jalgadega kaupmehe-

proua, peab teid tundlikuks lollike-
seks. . .“

„Taga paremaks!“

„Ning Anton Petroovitsch loodab teilt
raha laenata“.

„On tal nii puudus?“ küsisin mina,
ilma et oleksin seletanud oma tänaseid
juhtumisi.

„Vististi küll. Minu käest võttis ta
paari nädala eest kolmkümmend, aga ma
olen selle juba korstnasse kirjutanud.“

„Nii oleksid mu päkad õige palavaks
köetud“, püüan naljatada ja uuesti tunnen
tarvidust üksinduse järele. Naljakate var-
jundite päale vatamata põimleb asjas min-
gisugune kiuline tõeniidike, mida tahaksin
harutada otsani. . . Ja kui ma korterini
jõuan, lähen temast mööda, nagu oleks
siin mõni võhivõõras maja, ja tätsan tasa-
hilju siiraviirastel mäeteedel kõrgemale,
kenadest villadest mööda, ümarikule mäe-
nukile, kus on laste mänguplats ja avaneb
vaba vaade merele ning kitsas pilk lumi-
sele mäetipule. Aga mina istun kõrvalisse
nurka, põõsaste vahele, kuhu ei paista ei
merd ega mäetippu, vaid kuhu välgatavad
ainult muretult kisatsevad lapsed. Lootu-
seta sõnan endamisi:

„Nii siis nägi ta . . . ja rääkis teistele.“

Ja mul on, nagu oleks meie ainuke
ühine saladus laia ükskõiksesse ilma
kantud.

Aga kui kauem mõtlen, hakkab ennast
teadmiseiga trööstima, et ükski millestki
aru ei saa, ka tema mitte; nõnda olen
alles üksi oma saladusega, teised kõik on

pimedad päältvaatajad. Ja nõutult annan temale ta mõtlemata teo andeks, tundes, et ma teisiti ei või, ning veel enam saan ärevaks, sest ma olen ju oma esimese õrnuspandi kannud armualtarile ja teda pole mikski pandud.

27. apr.

Need päevad püsisin mereäärsest puies-tikuste emal - nagu kellegi kiuste tegin seda. Aga täna ei suutnud ma enam, pidin jällegi nägema seda kõrget rannanurka lõhnavate roosipuudega, pidin minema alla kivisõmerale, kuhu kannavad loksuvad lained merevee jahedat hõõgust.

Kõige enne tabasin teda rooside lähedal, suure sinaari all pingil vilus joonistamas. Mu süda hakkas hirmunult peksma ja segaselt seisatasin lähema roosikobara juures, et tema lõhna haistmisel aega oleks aru pidada, kas edasi minna, temast mööda, või tagasi pöörduda tulnud teed.

Läksin tagasi.

Ja nagu rahustamiseks laskusin kõrgele rannaserval pingile, kuhu paistis läbi lehestiku ja poolpuhkenud roosinuppude tsipake valget kübarat ja käsi, mis liikus vaevalt arusaadavalt.

Natukese aja pärast kostis säältpoolt järgmine kahekõne, mis mu kõrvu kikki aja-des südame jällegi valjemalt peksma pani:

„Tohin ma teie kunsti vaadata, M-lle Piraatova?“

„Ei, Anton Petroovitsch“.

„On see siis mõni saladus?“

„Kes teab“.

„Te olete naljakas“.

„Seda olete mulle juba ammu öelnud“.

Vaikus.

„Tohin ma muidu siia istuda või ehk segan?“

„Olete jälegi õnnetus meeletus?“

„Vabandage, ma lähen“.

Ja liivasel kõnniteel kuulsin krägises kaugenevaid samme.

Nähtavasti oli Anton Petroovitschil üks neist viletsuspäevadest, kus ta paigast paika põgenedes varju otsis iseenese eest ja kus ta sai tüütavaks kõigile oma nukra rahuldamatusega. Ei leidunud ühtegi, kes temale oleks kaasa tunnud, teda haletsenud, tema närvlikku kaebamistki kuulanud, sest kõik olid ise haiged ja pidasid oma häda tähtsamaks, huvitavamaks. Nad kõik rääkisid oma haigusist, nagu oleksid need ainukesed selletaolised ilmas ja nagu oleks jumal või loodus mõnesugusel armunõul neid valinud kandma seda eraldavat, peenendavat, suursugustavat tunnust. Haigused on saanud edvistamiseks, uhkustamiseks, haigused on saanud avatelevaks mõjundiks armatsemises; haigused on kui õrnalt krabisev leinaloor, mida kannab nii mõnigi mehi võrgutav naine; haigused on süvenemise sümbooliks ja nagu olemasolemise tõestuseks. Ja tervena hakkad häbenema, et sul puuduvad inimese ainukesed tõsised tunnused — haigused, ja meelil heldununa jääd kuulutama, kui mõni valituist hakkab sulle jutustama kas või paljastaval intiimsusel oma hädast.

Tõusin pingilt, et Anton Petroovitschit otsima minna. Samal silmapilgul lahkus ka M-lle Piraatova omalt paigalt, mulle vastu tulles. Püüdsin talle otsa vaadata päris rahulikult pilgul, aga tema ei pöörnud kordagi silmi minu poole, vaid vahtis tardunult otse oma ette. Pärast ei maldanud ma tagasi vaatamata edasi minna: ta seisis kõrgel rannaserval, silmad mere poole, pää pikal, lillevarrena murdlikul kaelal pisut ettepoole, teravate huulte joon katkestatuna, avatuna. Ka mina jäin peatama, et sündsamat võimalust luua tema vaatlemiseks; aga nagu oleksin seega teda seganud, hakkas ta pikkamisi edasi astuma nõtkeil jalul, parema käega tehes liigutusi, mis tuletasid meelega midagi ammu ununenud armast.

Anton Petroovitschi leidsin puiestikust üksi, pingil kössivajununa ja kustunud silmil.

„Vabandage, et tülitän,“ ütlesin ma, „aga ehk tohiksin teie mõne päeva eest avaldatud soovi nüüd täita? Praegu oleks mul võimalik.“

Ta vaatab mulle esiteks arusaamatuses pärani silmil otsa, taipab siis korraka kõik ega leia vastamiseks kohaseid sõnu. Nõutult teeb ta ärevaid liigutusi ja lööb siis aukuvajunud silmad häbelikult maha, sest need hakkavad niiskelt kilama ja neisse kipuvad valguma pisarad. Tema meelega liigutus hakkab ka minusse ja ainult jõu pinguldamisel suudan end talitseda, et ma ei pistaks temale pihku kogu oma raha, sest ma tunnen valdamata tungi and-

miseks, maitsen andes mingisugust kehalikku magusust ja joovastust, mis hukutab mõttetusteni.

Viimaks ometi leiab Anton Petroovitshi keel erutusest nõretavaid sõnu, mis abitult karglevad asjast asja, kuni nad peatlevad, nagu ikka, tiisikusel ja muusikal. Ühte neab, teist jumaldab ta; üks on kurjuse ja pettuste urgas, teine ainuke hääduš ja tõde ilmas; aga haigused on nad tal mõlemad ja mõni teab, kumb rohkem kurnab tema nõrka keha ja tundlikku hinge.

Mäletan, et ta juba esimesel kokku puutumisel paar siledat rannarihva-kivi taskust võttis ja nendega mängida lõgistas. See oli tal lõbusaks ajaviiteks. Lähemal tutvusel ütlin kord:

„Te armastate kive?“

„Jah, nad vaikivad, ei tee halba muusikat,“ vastas tema.

Mõne aja pärast kuulsin teda kivide tekkimise üle pääd murdvat ja nüüd hakkas ta juba sihikindlalt neid korjama ja valima, hoolega vaatlema, uurima; mõned viis ta peagi tuppä lauäle, teisi kandis ta kauemat äega taskus. Ta otsis uusi mõtteid, uusi huviseid, et muusikast pääseda. Äga kuhu põgened armastatu eest ja kes mõistab jumaldatu küüsisist teed leida!

Ka täna olid tal kivid taskus ja neid välja võttes hakkas ta oma uut leidust, uut teooriat seletama — segaselt, kuid tuliselt ja vaimustatult. Ta rääkis muusika imelisest mõjust haigete ja tervele, kahe- ja neljajalgiste pääle. Isegi

roomajad ei suuda temale vastu panna: maod tõusevad vilemängul püsti ja tantsivad kui joobnud. Aga ka puu ja metall lasevad helisid oma pääle mõjuda, muidu ei saaks ju viiulile häält sisse mängida ja pasunat häälest ära puhuda. Kes võib öelda, mis sündis võdisedes heliseva viiulikaanega, kui Paganini poognaga keeli puutus! Või arvate, et kiviriik on muusika vastu kurt? Riputage liiv õhukesele platile ja mängige poognaga plati serval, küllap siis näete, mis liivaga sünnib. Missuguses imelises rütmis ta liikuma hakkab, nagu seaksid üksikud terakesed end mõneks keeruliseks ringtantsuks ritta! Aga mis on meie maakera ilmade seas, kui mitte pisi-tilluke poripiisake – liivaterake, mis muusikahelidel tantsima tõttab? Või mis on ruumi otsatuses päike, põhjanael, sõel, vanker, valendav linnutee, kui mitte sama-sugune liivakübemeke või tolmuterakeste kogu? Miks ei peaks siis nemadki helidele alluma, kui aga nende sinfoonia, nende muusika — kosmiline muusika kõlab, mis paneb rütmilisse, arvupärasesse võdinasse kogu taevaalaotuse ja kõik, mis temas leida: palavad ja külmad kehad, eluta ja elulise olluse, hingelised ja hingetud, vaimud ja vaimutud. Ei ole maapinnal ainustki vingerdajat, ainustki taimelaju ega vähematki kivikest ookeani rannal, mis ei tunne kosmilise muusika igavikuheliseid. Ainult muusikaga, tema peenuse ja vaheldusrikkusega, tema arvamata varjunditega seletub nähtava looduse lõpmata mitmekesisus, kordumata kirevus minu peol olevates kivi-

deski. Muusika helises ilmaruumis juba siis, kui meie maakera oli alles sündimata, ja ta heliseb veel mõõtmata aja pärast seda, kus inimene ühes oma eluasemega juba ammugi ilmaruumist hävinenud, päike jahtunud ja põhjanael paigast nihutatud ...

Nõnda oli ta muusika eest kiviriigis varju otsides kosmilise muusikani jõudnud, mis igast kivikesestki talle vastu helises. Vaimustushoog ajas ta viimaks väsinult kõhima, ja kõhas näis ta harilikult meeelu tagasi võitvat. Piineldes lausus ta:

„Vabandage, et teid oma rumalustega tülitän. Olen juba kõik ära tüüdanud, ükski ei või mind kannatada. Kõige hullem, et ma mõnikord ühtki inimest ei usu. Mitte et ma otse valet aimaksin, vaid ma nagu laseksin sõnad kõrvust mööda, kuulates ainult häälevarjundeid, mis ikka räägivad mingisugusest hingelisest pettemängust ja põiklemisest, mingisugusest tagamõttest, mis mind tingimata sälvab ja silmi iseäralise helgi süütab. Andke andeks, aga ma tunnistan otsekoheselt, ka teid ei uskunud ma, kui te siis ütlesite, et teil punast krossigi taskus pole. Aga nüüd usun. Русский человек задним умом крепок. Just see uskmatuse teebki mu võimatuks, tahab ju isegi Nadjeshda Pavlovna, et tema sõnu tõeks peetaks. Alles hiljuti ajas M-lle Piraatova mu enese juurest ära: teda haavasid varemalt uskmatuse näoilmega. Aga tema oli ainuke, kellega läbi sain.“

„Ka tema on ju haige,“ tähendasin mina.

„Väga.“
 „Ikka on ta üks.“
 „Ta ei salli teiste flirti.“
 „Joonistab teine.“
 „Aga ükski ei tea, mis või kuidas.“
 „On ta juba ammu siin?“
 „Terve talv.“
 „Soo.“
 „Sõidab vist Schveitsi, arstid soovivad.“
 Ma nõksatasin küsides:
 „Millal?“
 „Ei tea, nii – paari nädala pärast.“
 Ja kui mul sõnad keelele tardusid, küsis Anton Petroovitsch:
 „Olete temaga tuttav?“
 „Ei.“
 „Aga ta räägib sagedasti teist.“
 „Või nõnda.“
 „Ta tahtnud teid kord joonistada, aga te läinud eest ära.“
 „Millal see oli?“
 „Ei tea, mõne päeva eest rääkis ta.“
 „Pole aimugi.“

4 mail.

Need päevad olen elanud nagu kuskil muinasjutulises uduriigis, kus on sumpas ja soe ja kus ei paista heledat valgust ega tundu ükski asi selgejoonelisena, vaid määramatuna, ebakindlana, varjukujuna, mis muutub tuulepuhangul või lahtub veeauruna päiksepaistel. Saad uskmatuks oma meelte vastu, aga ulatad siiski millegi kättesaamatu järele, sest unistustes

põimleb alaline aimdus, nagu peaks kuhugi tõttama või midagi tegema, muidu kartes hiljaksjäämist.

Ja ma tammun väsimuseni lainete naabruses rannarihval, puiestikus või siiraviirastel mäeteedel, kuni tundmus hakkab, et ma just nõnda selle eest põgenen, mida otsin ja millele ma kuidagi järele ei jõua. Nüüd ruttan ranna nurgale, kus on lõhnavad roositeed palmide, plataanide ja kuhiliste elupuupõõsaste vahel, et vaibuda rauguse uinakusse, tundes kogu kehas surisevat, kihisevat voolu. Lõhn on kui suigutav muusika, mis sinna juhatab, kuhu varemalt rada ei leidnud. Aga ei viitsi oimugi liigutada, ei tihka silmigi pilgutada, kartes kedagi peletada. Ja siis kaoks nagu äkki udu ja kõik hakkab paistma päevaselgena, nii et sõnadega tahaksin nimetada nägemusi. Aga meeletuletatud sõnad vilksatavad nägemusist mööda või muudavad nad endiselt tumedaks, uduseks, ebakindlaks; õiged sõnad kibelevad rinnas, koputlevad meeleskohtades või piirlevad pakitsedes kurgulaes, ajades pääsetee umistunud jälgi. Ilm omandab uue kuju, uued värvid ja viimaks kuuleks nagu eluta asjadel väljendeid, mida esiteks otsinud ärdal meelel: lained laovad sõnu voori ja õhuvirvendused eietavad viise.

Aga merelt näkku tsuskav tuulehiil hirmutab nägemused liblikatena või hirveparvena ja nagu fatamorgaana kaovad nad sädelev-roheka mere taha. Virgunult lased silma ümber käia, nagu peaks mu läheduses olema keegi teine, kel on ühi-

sed nägemused minuga, ja ma ei imesta sugugi, kui teda näen esimesena.

Ikka veel pole me teineteisega sõnagi vahetanud, aga ometi oleksime nagu vanad tuttavad. Me aimame ühiseid huvisid, ühiseid tähelepanekuid; meil on ühised jalutuspaigad, puhkepingid, kõnniteed. Kuidas ja millal see hakkas, ei tea, aga ma tunnen, et me elame nagu kokkuräägitult.

Kord joonistas ta roosialleed, mis viib vastu hiiglasinaari; aga mina oleksin tahtnud näha teda joonistamas kõnniteed, mis lõpeb kõrgel rannaserval pikkade, pehmete okastega ja pisut längu vajunud männi juures, kust alla kivisõmerale viib looklev kitsas jalgtee, ning endamisi sõnasin ma, nagu oleksime kahekesi: „Homme joonistame selle“. Ja ma pidasin iseenesestki mõistetavaks teda järgmisel päeval näha seda tegemas; aga rõõmus, lõpmata rõõmus olin ma! Teine kord istus ta raamatut lugedes, natuke maad eemal, silmad minu poole. Ma oleksin tahtnud teda profiilis vaadelda, mispärast ütlesin: „Pöördu pisut; sa võid ju, kui tahad, ja sa tahad, sest et mina tahan. Vaata, ma palun ja ootan ning sa täidad mu palve, mu esimese palve, sest sina oled hää“. Ja silmi raamatult tõstes, nihutas ta ennast pingil, nagu ma teda palunud.

Hakkasin tundma, nagu peaks tema minu, õigemini – mina tema jnure minema, et rääkida millestki päris lihtsast ja igapäevasest. Nägin isegi unes, et me tutvavatenäna kõrvu istusime, aga millest meil jutt oli, seda hommikul enam ei mäleta.

nud. Ja mõtted tammusid pääajus ning otsisid temale öeldavaid esimesi sõnu, nagu oleks juba kindlaks tehtud, et temaga rääkima pean. Ja kui pääs olin korraldanud kõik ilusasti ja lihtsalt, piilusin silmapilku, kus midagi pidi sündima teiste salaja.

Täna olin puiestikus — lõunani. Tundsin iseäralist põnevat ärevust ja iga ootamatus pani mu närvlikult nõksatama, sünnitades seljal sibelevat võdinat. Kella poole kahe paiku, kui mereäärne haigutas juba lõunaeelsest tühjusest, istus tema alles sinaaride all pingil. Ja nagu mingisuguse tundmata ülivõimu sunnil sammusin sinnapoole, mõttes hulk ilusasti korraldatud sõnu, kehas taltsutatud värin, rinnas peksev süda ja käes — poolpukkenud punane roos. Ta ette seisma jäädes tahtsin oma suu avada rääkimiseks, aga pääs ei leidunud taipu ega keelel sõnu, ainult silmad löid niiskelt virvendama. Tummalt, kohmetuna sirutasin väriseva käega pikal varrel kiikuva roosi tema poole ja tummalt, nagu pakutudki, võttis ta roosi vastu, huulil nagu tardunud ehmus-hüüe või võdisev naerujoon. See viimane tuletas meele hiljuti nähtud noore luuletaja, kes rahvale oma teoseid esitas, käega vibutades lõhnavat lille nõtkel varrel. Ja rahvas naeris pisarateni, krampideni, ehk küll luuletaja hääles voogas vaimustus ja huulilt voolasid igaviku sõnad. Mälestus tõstis mu nõutuse piinlikkuseni, otse hirmuni; ma pöördusin ümber ja oleksin tahtnud põgeneda, kas või maa

alla vajuda, aga minuga sündis nagu une-
näos: küll tõttad, küll hingeldad, aga edasi
ei saa ja kohutavad tagaajajad on kannul.
Pääs sähvisid mõtted läbisegi, kõrvus
kohises, süda põrutas vasarana ja kogu
keha raputas lödin, nagu oleks mind äkki
tabanud külmtõbi. Säaremarjad oleksid
nagu logedalt luie ümbert lahti löönud ja
nõtkuvad jalad tabasid tahtmata paika.
Liikmeis surises valu, pistes üdini, nagu
ärkaks liha liigutusel surnust.

5. mai homm.

Minevik on mõistatus ja tulevikust
aiman ootamatusi. Mul on õudne ja häbi.
Eile õhtupoolikul ei läinud ma randa,
vaid kumerale mäenukile, kus lapsed, pois-
sid ja tüdrukud, pidasid rõõmupidu. Nende
kilkamine immutas minusse iseäralise
õrnuse, ühendades mind nende huvide ja
naljadega. Nagu oleksin ise mingisuguse
ime läbi uuesti lapseks saanud ja kat-
mata pääl jooksmata hakanud ühes omasu-
gustega: päike kõrvetab roosaid pondu-
nud jalakesi ja käekesi, nägu õhetab ja
kõrvad punetavad helendavalt, aga ei
malda paigal püsida, ei läbe varju otsida,
sest maa on täis rõõmu ja õhus hõljub
muretus. . .

Täna kui ka lähemil päivil hoidun te-
maga kokku puutumast; varsti sõidab ta ju
ära, siis on kõik möödas ja ma olen vaba.

5. mai õhtul.

Ma ei pidanud oma sõna — läksin
pärast lõunat randa. „Keda ma kardan,

kes võib mind keelda“, sõnasin minnes, ja nagu ammu, ammu poleks ma enam tunnud rooside lõhna, mida hooglik mere- tuul kannab kõrgele mäenõlvakule, teelegi. „Ma tahan ja ma lähen“, lisasin juure. Aga ma kartsin siiski, nagu võidaks mind keelda, ja mu kartus tõusis hirmuks, kui mulle vastu tulid Laanin ja M-lle Piraatova. Ümber pöördä? Kõrvale põigata? Ei, ma läksin neile vastu.

„Tohin ehk tutvustada“, ütles Laanin, kui ta mulle kätt oli annud: „M-ll Piraatova, herra Thomander“.

Me kumardasime vaikides.

Ja jõudes lähema pingini, kaebas M-lle Piraatova väsimust ning istus hingeldades. Ka meie Laaniniga võtsime istet. Tema rääkis, aga ma ei mäleta mil- lest: kõrvus undas ja huuled kippusid kohtlasele naeratusele. Alles siis, kui Laanin natukese aja pärast ütles, et tema peab minema, ja M-lle Piraatovat kaasa kutsu- des sai eitava vastuse — tema tahtis veel istuda, aga tädi ei pidavat muretsema, ta tuleb varsti, — hakkasin tundma meel- teuma kahanemist.

Jäime kahekesi.

See oli silmapilk, millest ma mitmes teisendis unistanud, aimates vähemategi peenusteni meie seisakut, liigutusi ja sõnu. Lootsin seda selget, heledat rahuldustun- net, mis vangistab kõik meeled ja saab tasuks kauastele ootustele, kangekaelse- tele püüetele. Olgugi üürikeseks, aga ometi pääsed sa nõnda igapäevsusest, aimed avaramaid võimaluspiire ja hõljud mingi-

suguses eeterlikus fluiidi vallas, kus ei rõhu sind maised tinglikkused. Aga ei sündinud midagi sellesarnast. Kui ma lähedalt vaatasin ta kõhnu, kahvatuid palgeid, tema nagu liig lühikest ja lõtva alumist ning ettetükkivat, teravat päalmist huult ja kramplikult tõmblevaid suunurki, nagu uidaks säääl tumm nuutsumine; kui ma nägin ta musti loogas kulmi ja pikki, tihedaid ripsmeid laugudel, mis nagu liig sügavalt katavad terashalle silmi; kui kiindus mu pilk hõrenevaise, metalliselt läikivaise, pisut lokkidesse tõmbunud juustesse, mis vilaja palmikuna langesid ahtakeste, ettepoole surutud õlgade vahelt nääpsukesele, peaaegu muredale pihale; ja kui panin tähele ta marmorlikke luiski käsi peente sinakate soontega, ta pikki, nagu lõtvu sõrmi, mis lõpsid tibatillukeste, otstest alla laskunud küünekestega, — kui kõike seda nägin, oli mul äkki tundmus, nagu ei istuks me esimest korda kõrvuti, vaid nagu saaksime kaua aja tagant muutunud tingimustel uuesti kokku; nagu oleksime millalgi teineteisest põgenenud, tõtates otsima õnne ja rahuldust mujalt, ja nüüd alistunult ja nukralt tulnud ütleva, et meil järele jäänud ainult pettumused.

Jahmatades nõksatasin, kuuldes madalal, hääbuval häälel öeldud sõnu:

„Täna roosi eest“.

Ma ainult naeratasin ja kumardasin pisut tema poole.

„Panin ta vette, säääl elab ta kaua“, rääkis ta edasi, ja silmi minu poole tõstes lisas juure: „Kõik imestasid, kuidas ma

korraga roosi koju viisin: tänini pahan-
dasin teistega, kui nemad neid murdsid“.

„Andke andeks“, palusin ma, „see on
ainuke roos, mille ma murdnud“.

„Te läksite nii ruttu ära, ma ei saa-
nud sõnagi lausuda“.

„Ma kartsin“.

„Mina ka“, lausub ta tasa ja naeratab
piineldes. „Juba ammugi tundsin, et te tu-
lete, ja kartsin, ootasin ja kartsin. Kui te
ära läksite, tahtsin teid kutsuda“...

„Ma poleks tulnud, ma arvan, ma
poleks“.

„Ootasin teid juba sest ajast, kui te
jalutule selle raha andsite“.

„Millest te kodus rääkisite“.

„See tuli rumalusest, te peate mind
vabandama“.

„Pole põhjust“.

„Muidugi on! Alles pärast, kui juba
hilja, märkasin, mis ma teinud“.

Jutulõng rebenes. Sõnad nagu puu-
tuksid haigeid, helli kohti, kuhu nad lan-
gevad vaiksel helinal.

„Pean koju minema, päike on madalas,
tädi ootab“, ütles ta vabandaval toonil.

„Tohin ehk teid saata“?

„Täna“.

Nähes ta nõtkuvate jalgade astumist,
tahaksin talle kätt pakkuda toetuseks, aga
ei tihka, ei sõanda, nagu kardaksin ta lõt-
vade liikmete puutumist.

Liikumisel lahtub endine surutud, kin-
nine meeoleolu ja ma saan öelda:

„Teie olete ikka üksi“!

„Ma ei kannata teisi, olen tige“.

„Raske uskuda näo järele“.

Ta naeratab, kui minu poole vaatab rääkides:

„Küll te pärast näete isegi“, ja lisab tõsiselt: „Haigus on mu tigidaks teinud, ta on mu silmigi muutnud; kõik lähevad haigusega tigidaks. Ja kaledaks, jonnakaks. Nagu saaks enneaegu vanaks. Nad tüütavad mind oma silmakirjaliku haletsemisega. Neil on ju ükskõik, mis minust saab, aga ikka teevad nad näo, nagu oleksid valmis mind kätel kandma. Ma olevat lootusetu, päästmata. Nagu ma ise seda ei teaks! Tean väga hästi. Ja kui nad nõnda silmakirjalikult viireldes mu eest hoolitsevad, saan kangekaelseks ja tujukaks ning teen kõik vastuoksa, teen iseenese ja teiste kiuste, tulgu mis tuleb. Nad ütlevad, ma olevat isemeelik ja hellitatud. Aga miks Laanin seda ei ütle? miks ma tema sõna kuulan? Ta ei saa suudki paotada, kui juba ta tahtmist täidan. Ka isal ja tädil pole niisugust mõju. Aga üks ei jäta minu pärast ühtki vana dokumenti tolmust pühkimata ja teine ainustki liblikat püüdmata. Ema suri noorelt, teda mäletan ainult nagu läbi udu“.

„Vendi õdesid pole?“

„Kaks venda, aga neil on omad asjad“.

Jumalagajätmisel kutsub ta mind sisse, seletades:

„Tädi armastab noori, ta on valmis nendega päevad otsa ümber tallerdama, ronides kas või mägedele. Ja igal pool püüab ta liblikaid, toob nad koju ja tipib nõeltega lauale kuivama. Suur kirju kari

teisel juba. Teie ehk olete ka loodusteadlane“?

„Minul on ametiks haigused ja elukutseks laiskus,“ püüan naljatada.

„Siin jäävad kõik laisaks“, vastab tema tõsiselt.

Ja juba hakkame harutama selle üldise soojamaalise laiskuse põhjusi, liikudes vaatlemisel Gangese kallaste nirvaanani, kus puudub tahtmine ja liikumine ja kus leida ainult olemine. Jahmatades palun viimaks vabandust, et teda nii kaua kinni pidanud, sest varsti hakkab puhuma jahe mägede tuul, ja me lahkume pisut häbelikul tundmusel, nagu jätaksime midagi ütlemata, mida täna tingimata pidime ütleva. Üksi jäädes tunnen imelikku kergetust rinnas, mis hõiskel pakatamas. Hakkab kiiresti käima, nagu peaksin kuhugi tõttama, ega märkagi, et randa pöördun, kus loojenev päike värvimas vaikist vett.

„See on sündinud“, sõnan endamisi ja kogu keha täidab sisemine õnnenaeratus. „Aga ta pole sugugi niisugune, mitte sugugi“, räägin edasi ja mul on, nagu tunneksin tõepoolest alles nüüd tema lähedust. „Homme saan temaga jälle kokku; nüüd ma teda enam ei karda, ei, nüüd mitte“.

Ja istun pingile rahulikult süvenedes iseendasse ja maitstes verevalt punetavate kiirte mängu mereveel.

Otse vastu päikest, kalda lähedal, nagu sinakas kiilasjää metalliläikes, kaugemal piirlev joon ja joone taga kollakas krobeline pind, mis särgab silmaringini. Eemal

hommiku pool saab kollasest violett, mis omandab peagi sinihalli varjundi, ja see kaob tema kohal hõljuvasse, mänglevate valguskiirte sünnitatud tumedasse uttu. Säält tulevad purjed mustadena, tontlikudena, nagu muljuks neid mure tuule pärast ja teda oodates pilluvad sõudvad mõlad kerkimisel elektrisädemeid, kirgavasse vette pillates surtsatavaid tilku, ning pingutavad kollasel ja violetisel pinnal sädelevaid kardkiukesi, mille otsad köidetud päiksesse. Vaadeldes löövad silmad virvendama, sünnitades ikka uusi ja uusi võdisevaid pettevärve, ja sulgemisel teevad nad palavat valu, nagu poleks ikkagi veel kustunud värvide heitlev mäng. Loodus on muheldes tukastama jäänud, nõjatades millegi lähedase vastu ja oodates lumemägede peatset, virgutavat puhangut: see segab värvid, katkestab päikse kuldlõngad ja heidutab aerude süüdatud karglevad sädemed. Aga varsti vaibub tuulehiil ja üksikud värvid teisenevad varjunditesse, millele pole antud nime. Ainult meeled uimlevad joobunult ja süda hakkab valjemini peksma, nagu aimaks ta lähenemas midagi suurt ja kallist.

Üksik pilverank on hõõgumas päikse ruttukahanevast kuumendusest. Palmioksad sipsatavad pehmel kahinal tukkumas roose ja lauluräästas rõkkab puuladval lugude lõppu.

Vaiki, mu armas, on lähenemas õndsuse viiv!

Neil on õigus, kes räägivad kahesu-
gusest ajast: üht näitab kell, öö ja päev,
aastaajad, teist ei saa millegagi mõõta, see
on määramata. Mõned tunnid isegi sil-
mapilgud võivad igavikuna tunduda ja
aastakümned kaovad lühikese uinakuna.
Aga mis elades näib lõpmata pikk, pais-
tab tagasi vaadates kaugel unenäona. pea-
aegu ei tahaksuskudagi, et ta kunagi olnud.

Kuhu on viimased päevad saanud?
Olid nad nii lühikesed, et ma neid tähelegi
ei pannud? et ma aega ei saanud sõnagi
kirjutada? Oh ei! Kes suudaks mõõta selle
ainukesegi silmapilgu pikkust, kus ta esi-
mest korda puutus mu käevart toetust otsi-
des. Ehk kuidas peaksin kirjeldama kõigi
nende päevade vältust kuni eile õhtuni,
kus kuulsin, et ta täna-homme sõidab? Või
millega võrdleksin läinud uneta ööd ja
täna-päeva, kus pean koju jääma pala-
viku pärast? Tema sõidab täna-homme,
aga mina pean olemasiin, nelja seina vahel,
võib olla, ka siis, kui ta asetatakse lootsi-
kusse, mida türklased, manades väsimata
keelil, hakkavad aerutama merel ootava
auruka poole.

Istun uimasel pääl ja lõdvul liikmeil
laua ääres, vedades krabisevale paberile
karglevaid tähti. Meelteuimas tundub, nagu
ei krabistaks minu oma käsi paberit, vaid
nagu teeks seda keegi teine — nagu istuks
tema minu kõrval, mäletades üürikest
minevikku, mis on tiine lunastamata pan-
tidest tulevikuks.

*

Puiestiku kaugemast otsast ringkäigul tagasi jõudes istus tema juba sinaerialusel pingil, säälsamas, kus ta minult vastu oli võtnud mu häbeliku ja meeletu roosi. Meeltes tundsin iseäralist kihvatust ja olin valmis temast mööda astuma, aga tema pilk otsustas teisiti. Ehk miks pidingi mööda minema, olin ju tema pärast siin! Või ei saanud tema möödupuuks kõigele mu tegevusele? Öhtuti uinusin lapsena, kes palli pildudes või kepiga ratsutades päeva otsa paljajalu ümber kilganud, ja hommikuti virgusin imestanult, et öö nii ruttu mööda läinud. „Tema tahab, et ma hästi magaksin“, kordasin voodi heites, „tema ootab mind ja armastab, et ma värsked ja rõõmus oleksin“, ütlesin hommikuti ärgates.

Täna, sel esimesel päeval, oli ta valges riides — harilikult kandis ta halli ülikonda — ja nüüd paistis ta veel õrnemana, muredamana: see on nääpsuke liilia, mille elumahla imenud mingisugused kurjad vampiirid, ja nõnda on saanud tast lajuke, mida ei tihka puututagi, sest vaata — juba lööb ta värisema ja närtsima hoolimata pilgustki.

Avatud raamat lamas tal põlvedel, aga ta ei lugenud, nagu sellepärast, et käed olid oimetunud selle hoidmisest.

„Täna olen varane“, ütles ta mulle, kui ma tema kõrval aset võtnud.

„Loete“?

„Ah ei, muidu niisama; hakkasin, aga ei jaksa“.

„Midagi rasket“?

„Униженные и оскорбленные. Tunnete seda“ ?

Jaatan küsimise ja vististi pidi minu pilgust midagi lugeda olema, sest ta tõttab seletama :

„Tean, et ma sarnaseid asju praegu ei peaks lugema, aga — ma tahan“, lisab ta tujukalt juure, „see äiutab mind. Mõni lehekülg kuskilt — ma olen teda enne lugenud — ja juba istun joobnuna. Väsitab hirmus ruttu, varemalt ei märganud maseda. Ehk on teil midagi muud, kohasemat“ ?

„Vaevalt“, vastan ma meele tuletades ja lisan siis juure: „Aga ehk soovite Kiplingi *Jungle Book*‘i“ ?

„Ah seda! Olen sellest kuulnud, aga ise pole lugenud. Tooge päälegi“.

Ja takistamata, otsimata libises jutt ühest asjast teise, kuni pingilt tõuseme ja sinna poole sammume, kust urnidega kivitrepp viib alla rannarihvale. Teel tabame Anna Ivaanovnat, kes kahele poisile midagi lilledest seletab, ja tutvust tehes ütleb ta:

„Ega te alla lähe“ ?

„Mõtlesime minna“, vastab Soonja.

„Vaadake ette, merelt puhub tuul“.

„Me tuleme kohe tagasi“.

Enne lahkumist pöördub Anna Ivaanovna minu poole ja ütleb:

„Eks astuge mõnikord meile sisse; ta on mul ju niisugune tõre, ei seltsi kelleliga, ehk oskate teie temaga läbi saada“.

Ma tänan ja meie läheme oma teed.

„Mitte nii ruttu“, keelab Soonja nõjatades trepi käsipuule.

Allseisatame otse lainete ulatuse piiril;
vaht puutub tema pruunikaid kingi.

„Kastab jalad“, hoiatan.

„Nõnda on hää! Mul on, nagu tunnek-
singi juba jaheda vee karget puutumist,
ja judin jookseb üle keha — mööda selga
päänahani“.

Märkangi ta liikmeis kerget värinat,
näen ninasõõrmete tiivad laienevat ja võ-
disema löövat, nagu liigutaks neid mere-
tuul; huuli mängatab teadvusetu naeratus
ja raske on aimata, kas saab see osaks lii-
val lohisevaile laineile, tuulepuhanguile
või mõnele muule asjale.

Aga korraga oleksid nagu kõik ta soo-
vid täidetud ja ta lausub rahuldunult:

„Lähme nüüd“.

Esimeseltrepiastmel võtab ta sõnalau-
sumata mu käe alt kinni ja nagu oleks
mulle morfiumi käevarde pritsitud, tungib
sumestav vool kehasse; isegi põlvis ja all
pahkludes lööb miski surisema, ulatades
varvasteni. Silmis väriseks nagu kauge
sinine õhk, mis hõljub aedade vahel õil-
mitseva rukkipollu kohal. Aiman mingi-
sugust sisemist helinat, mis laguneb pii-
rita kaugusse: heliseb tuulepuhang, heli-
sevad lokslevad lained, heliseb rannarihv
jalge all. Nõrk käsi otsib minu käelt tuge
ja kerged riided, mis katavad kõrendlikku
keha, kahisevad mind puutudes, kui suu
sosistab nagu õhatud sõnu:

„Tasa, tasa, ma ei jaksa“.

Oh taevas! kui tohiksin, kui sõandak-
sin sind sülle võtta ja kanda kätel, mu
vaev oleks ju nii väike ja mu koorem nii

kebja. Aga meid on valvamas ilma silmad ja sääl sähvataks kuri pilge ning huu-
lil laieneks kaval muigamine.

„Täna“, sõnab ta üles jõudes ja vabastab mu käe, nagu mulle näib – viivitades, kõheldes. Tahaksin teda vastu tänada, tahaksin öelda, et ta mulle sugugi raskuseks polnud, vaid et kahekesi palju hoogsam on astuda, aga keel ei paindu sõnadeks ja valusatena neelan nad kurgust alla.

„Istume“, ütleb ta pigini jõudes jalaskub rammestunult puhkama, hinge tagasi tõmbama. Ka mina istun ja me mõlemad jääme sõnatuks tükiks ajaks. Aga ma ei tunne seda sõnavaesuse piina, mis mind mõnikord hahekesi olles piitsutanud ja sundinud rääkima, kuigi peaksin avaldama oma kallimad saladused.

„Nüüd saadate mu koju“, ütleb ta pingilt tõustes ja me hakkame läbi pargi minema, kus Laaniniga kokku juhtume.

„Aleksander Ivaanovitsch“, ütleb Soonja, „ma käisin täna all“.

„Aga teie ei lubanud ju minna“.

„Andke andeks“, .. tahab Soonja vastamahakata, aga minarääginkärmesti vahele:

„See on minu süü, mina avatelin“.

„Seda poleks ma uskunud“, vastab Laanin.

„Mina ise ka mitte“.

„Olge ettevaatlikud. Ja nüüd saatke M-ile Piraatova ilusasti koju, see parandab pisut pattu“.

„Mina tahtsin ju alla minna, mitte teie“, seletab Soonja, kui me kahekesi jäänud.

„Just nii“, vastan mina, „teie tahtsite minna, aga mina olin süüdi“.

Me hakkame naerma, aimates süüta sõnades mingisugust salajast mõtet.

Läbi rõdu minnes, mida ümbritsevad ikkarohelised väätkasvud, jõuame esisesse, kus ta mulle nagu vabandades ütleb, et ta teisel korral elab. Ja jälle puutub ta käsi minu oma, jälle tõendab kergete riiete kahisemine ta lähedust ja ma tunnen jalges sama lõtvust, mida aiman kogu ta olemuses. Toas palub ta mind istet võtta ja heidab ise nõjatoolile, silmad avatud klaasukse poole, mis juhatab rõdule, siniste glütsiinide elavate vannikute keskele.

Natukese aja pärast ütleb ta:

„Ehk võiksite mind pisut aidata“.

„Kui oskan“.

„Tõstke mu jalad kesk tooli ja katke nad vaibaga“.

Lähenen pisut kõheldes, tundes erutust teadmisest, et teda pean puutama. Aga kui tunnen nende nääpsukeste jalgade ootamata raskust, tahaksin imestust avaldada, saan aga vaevalt öeldud: „nõnda“? mille pääle tema vastab:

„Tänan; nüüd võtke toolilt vaip ja pange neile pääle, nad külmetavad mul alati“.

Olen kõik teinud, siis küsin:

„Ons teil nüüd hää“?

„Väga“ vastab ta ja tema põsenukidesse hakkab valguma petlikku puna.

„Tahate ehk uinuda? ma segan?“

„Ei, istuge“.

Ja tasakesti, nagu kardaksime kuul-
jaid, hakkame rääkima — kes jõuab mäle-
tada, millest! — kuni lõuna lähenemas, tädi
koju tuleb, oma liblikalaua välja toob ja
surnud loomakeste ilu imestades mind
püüab kaasa kiskuda.

Lahkumisel ütleb Soonja:

„Pärast lõunat toote Jungle Book'i?“

„Jah“, vastan ja tunnen üllatavat magu-
sust sellest, kuidas tema seda võõrakeelist
sõna hääldab.

„Kui mind puiestikus ei ole, siis as-
tuge siia sisse, ma ootan“.

„Hää küll“.

Lõunal ei taha toit maitsta ja pärast
ei tea ma, kuidas mõni tund viita, et temale
puhkamiseks aega anda. Katsun kirjutada,
aga sulg on nüri; hakkan lugema, aga
silm ei seleta.

Ja viivitades arvan lõpmata minuteid,
mis langevad nagu veetilgad täie ämbri
uurdest.

Kella viie paiku ma teda rannast ei
leia ja nõnda lähen teda kodust otsima,
kus ta endiselt lamab nõjatoolil ja vär-
kenenud naeratusel mulle ütleb:

„Laisk olin, ei viitsinud puiestikku tulla.
Istuge siia . . . lähedale . . . Raamatu tööte“?

„Olge hääd“.

Ta paneb selle lauale, tähendades:

„Pärast loen, kui ükski olen. Nüüd lobi-
seme“.

Ja lõbusalt ning rõõmsalt, nagu vidis-
taks linnuke, hakkab ta rääkima, kuhu
tädi läinud ja kelle ta kaasa võtnud. Sõna
veab sõna ja mõte tuikab mõtte järele,

kuni ta jõuab kodukoha legendikkudeni, kus tukkumas harvad hiied, lokkamas piirita viljapõllud, ägamas saakikandvad viljapuud ja roomamas verstased külad kuivanud jõesängide kallastel. Ta jutustab kevad-öödest, kui hakkavad häälitsema suured ja väiksed loomad.

„Kas või nuts, aga und ei ole“, lõpetab ta, „nagu nüüd, haiguse ajal. Siiski – täna pärast lõunat magasin terve tunni, tädi imestas aina“.

„Aga öösel“?

„Eks näe“.

„Öösel peate niisama magama“.

„Ja teie“?

„День да ночь, сутки прочь“, naljatan.

„Magame võidu“!

„Magame“.

Ja nagu oleksime mõni teab missuguse lepingu teinud, naeratame rahuldunult mõnusal tundel.

„Nõnda hakkaksin varsti kohenema“, ütleb ta oma käsi vaadates ja lisab siis juure: „Näete, kui kondised nad on, katsume“. Ta ulatab oma sõrmevibalikud mulle pihku. „Aga enne olid käeseljal nukkide kohal lohukesed, kui sõrmed sirgu ajasin. Käevõru ulatas parajasti randme ümber, aga nüüd logiseb.“

„Külmad“, tähendan, tasakesi ta sõrmi muljudes ja nagu kerget rudinat tundes, mis niristab liikmeisse hellastava surina ja liigub kehapiinal vaevalt märgatava virvendusena vaikselt veel. On tundmus, nagu püüaks ta oma sõrmi vabastada, aga

arusaamatul viisil nihkuvad nad mulle, ikka sügavamalt pihku.

„Nõnda on nad ikka, jalad niisama“ vastab ta minu tähendusele.

Kui õhtu eel minekut teen, ütleb ta:

„Homme tulete? eks? jah“?

„Tulen“.

Õli see tõepoolest kõik esimesel päeval? Kes teab! Ehk olen nii mõndagi unustanud, ehk olen päevad seganud, kuigi need sündmused paistavad selgetena, nagu oleks neile vajutatud aastasadade reljeeflik pitser. Aga eks ole ükskõik, kas see sündis päev hiljem või varem, pääasi, et see nõnda oli ega mitte teisiti.

Aeg kadus vahuna, mida merre taganev laine jätnud rannarihvale. Meil oli ikka tegemist, ikka käimist, vaatlemist ja harutamist, seisatades tundmata puude, põõsaste ja lillede ees või mäletades mõnd meeltesse kiindunud vaadet merele, mägedele või helerohelisele aasale metsaga varjatud orukallakul.

Ühel karastaval hommikul, pärast öösist vihma, mis oli siledalt kiviteelt uhtunud tolmu, sõitsime kümme-kond versta välja kuhugi mõisa parki, mis mere ääres mäenõlvakul. Tee viis järskude kaljude alt läbi, mille irvakil rahnude vahelt shasmiin oma kollakasvalged õied oli sirutanud, nagu pakuks neid möödaskõitjatele või meretormidele, kui need tulevad vahutavail lainel kihutades.

„Näete“! karjatas Soonja kätt sirutades lõhnavate õite poole, nagu ulataks ta nende järele.

Lasksin voorimehe ümber pöörda, et kaljude alla tagasi sõita, ja pukile püsti tõustes küünisin kikivarvil õisi murdma.

„Jätke muist järele“, palus Soonja, „see on nii tore siin kõrgel kaljulõhes“.

Aga mina murdsin nad kõik, murdsin palvest hoolimata, ega jätnud ainustki õilmitsejat ootama uusi möödasõitjaid ega tujukaid meretorme.

„Ah teid ka“! hüüdis neiu lilli vastu võttes ja ta hääles ning pilgus tundus etteheide, et ma ta palvet polnud mikski pannud, aga säääl huljus ka rõõmulik andeksandmine, sest tema pärast olin ju kaljupraolt röövinud viimased õied.

Pargis istusime kaktuste perekonna ette, kust avanes pikk merivaatega puies-tee hõbedaste kuuskede, kullaste kadakate, plataanide, palmide, roosipuude, eukalüptuste ja araukaaridega. Me ei lausunud sõnagi, vaatlesime ainult. Tasakesi liigutas ta oma käes shasmiini oksa ja lähendas aeg-ajalt lõhnavad õied silmnäole, nagu tahaks ta kerget häbipuna varjata. Tähelpanemata võtsin ühest õiekobarast, ei, ühest ainsast õrnakesest õielehest kinni ja kohe peatasid oksad liikumises, nagu kartes, et muidu võib õieleht rebeneda. Kui ma natukese aja pärast pilgu tema poole heitsin, oli tal pää pisut viltu vajunud, õhukesed huuled avanesid ärevale hingusele ja paksud ripsmed varjasid pooleldi suletud silmi, kuhu kippus valguma ärduspisarate niiskus. Unustasin iseene, unustasin, et õielehekest sõrmede vahel hoidsin, ega märganud, millal

juba terve õie, õiekobara ühes oksaga pihku olin võtnud, sest minusse hakkas valguma sama unelev helevus, mida aimasin temagi seisakus ja silmis . . .

Mõnikord tuli meie juure istuma Anton Petroovitsch, aga kunagi ei püsinud ta kauemaks ajaks, tundes ennast võõrana meie seltsis. Vaevalt sai ta mõne ahtra sõna lausuda, kui meie juba lobisime oma asjust; olid ju meil ühised elamused, ühised mälestused.

„Ta vaeneke kannatab“, ütles Soonja kord Anton Petroovitschi äraminekul.

„Muusika ei anna rahu“, vastasin mina.

„Mitte seda ei mõelnud ma, vaid Lucie'd“, ütles ta nime prantsuskeelselt hääldades. Ja kui küsida tahtsin, kes see Lucie on, tõttas ta seletama: „Politseimeistrinna, teie tunnete teda? Meil hüüavad teda kõik Lucie'ks“.

„Ah see on tema kannatus!“ imestasin mina.

„Ta kaebanud Anton Petroovitschile, et ta abielu olevat eksitus ja ta elu õnnetus. „Ja ma tunnen enese alles nii noorena“, öelnud ta. Nüüd on Anton Petroovitschil Lucie saatus südamel ja ta murrab pääd, kuidas teda päästa. Aga Cerberus – sellega tähendas ta politseimeistrit ega nimetanud teda mitte lõõtsmoorikuks – on valvamas, et need kaks kokku ei saaks“.

„Lucie Filippovna õnnetu!“ imestasin uskmatult.

„Vähe tõenäoline, eks“?

„Neil on ju Siberis hääd hobused“.

„Teile on nad ka neist rääkinud?“

„Kuidas muidu; ühine kodumaa lähendab siin kaugel“.

„Teil on ju Soomes mõis, Lucie on aga Baltimaalt pärit, sakslane“.

„Mul pole mingisugust mõisa“.

„Aga kõik räägivad, et on“.

„Mu isal on väike talu ja seegi võlgu“.

„Issand, kuidas kõik segi aetakse!“

„See on mu enese süü“.

„Mõistan: teie ei tahtnud uudishimulistele otsekoheselt vastata“.

„Võib olla.“

„Vahest ei ole te soomlanegi?“

„Muidugi mitte“.

„Kui kahju! Ma olen Ahot lugenud, ta meeldib mulle väga. Aga mis te siis õieti olete?“

„Tõtt öelda, ma pole midagi“, lausun vastusest kõrvale põigeldes. „Häbi on tunnistada, aga isa on mu pääle terve oma varanatuksese kulutanud, ilma et ta sellest kunagi rõõmu oleks tunnud. Ma ei kõlba millekski.“

Ja nüüd hakkasin jutustama oma koolipõlvest, koolivendadest, suvivaheaegadest, emast, isast, õest. Üllatanult märkasin peagi, et tõtt ebatõega põimin. Ma rääkisin, et mu isa tudike ja et tal talu minu pärast võlgu, aga tõepoolest olen pea ainuüksi poisimeest onu kopikaid pil lanud ja isa on alles õige tunnakas vanamees (hiljuti võttis ta noore naise); rääkisin, et mu ema elab ja õde surnud, aga ometi on lugu otse ümberpööratud: õde elab ja tal on kaks mudilast; seletasin,

kuidas kõigil minu koolivendadel teatud terake, üdinatuke oli, mis pärastises elus neile kindluse ja julguse andis, kuna mina eneses mingisugust peatust ei leidnud; aga ma pole kedagi enesest paremaks pidanud.

Veel palju muid vipatusi tabasin oma sõnades.

Ka varemalt olen eneses midagi sarnast tähele pannud, isegi siis, kui mul kindel tahtmine oli otsekoheseks ja avalikuks jääda, nagu praeguselgi silmapilgul. Seda tõsiasja meele tuletades, ei saa küsimusest lahti: miks ma küll nõnda talitan? Rahuldab mind tõeline, reaalne elu oma kirevusega nii vähe, et ikka pean ettekujutusele meelevalda andma, et pean luuletama? On siis meeltenängu fantoomid mulle midagi olulisemat kui igapäevased lihtsad tõsiasjad? Aga ometi olen ikka neile teadustele eesõiguse annud, mis küsimusi vastavad mõõdu ja kaaluga. Või on teadusel ja elul teineteisega nii vähe tegemist?

Rääkides aimasin ta silmis, huultes ja ninasõõrmete võdisevas laienemises halletavat hellust. Viimaks pani ta käe minu käele ja ütles julgustades:

„Peab enese kokku võtma; inimene võib kõik, kui ta aga tõsiselt tahab“.

Nõiakellukesena helisesid need ja teised tõsised, elutargad sõnad ta lapselikul huulil. Tundus nagu üksikute häälikute veerlemine, kuni nad viimaks sulle kõrva puserduvad kõlavamal küljel. Ja uskuma

hakkasin teda, uskuma hakkasin iseennastki, kuigi oma sõnades leidsin väärtateid.

Ta rääkis püüete ilust ja paleuslikust vaimustusest ning sellest, mis tema küll teeks ja kuhu tema küll läheks, kui ta oma haigusest võitu saaks. Ja mulle selgus, et ta oma lootuseta, pääsmata seisukorda sugugi ei uskunud, ehk ta küll mõnikord seda sõnadega näis tõendavat: olevuskiukestes hingitses unistusist pakitsev elu ja septses plaane, millest üks kaasakiskuvam kui teine.

Veel järgmistelgi päevadel kaldusime sellele kõneainele tagasi ja ma aimasin, et tema seda meelega püüdis. Teda vaevas mu räägitud saamatus; ta oleks tahtnud mind tõsta, mulle usku anda oma võimisesse, mind teiseks, paremaks teha, magusust imedes teadmisesest, et teda kellegi eluliselt tarvis läheb, et tema veel kedagi suudab aidata. Aimasin teda sama ainumõtte paelus, milles Anton Petroovitschki siples, haududes mõtteta plaane Lucie päästmiseks. Mul turgatas meele ka see puhas, rõõsk üliõpilane, keda Nadjeshda Pavlovnaga sagedasti näinud: kas temagi ei tee lunastustööd, lootes elustülpinud naist pöördma karskele teele, kuni liha ideaalid hävitab ja lunastaja langeb kavala võrgutaja kenaduste silmusesse. Kõik tahaksid olla teiste lunastajad, iseäranis siis, kui nad oimetuks saanud enese lunastamiseks. Nagu läheneva hukatuse unustamiseks mõeldakse aina teiste päale, püütakse ainult ilma lunastada.

Aga ilma lunastajaid on juba palju olnud, kui keegi ometi iseenda lunastaks!

Need mõtted tulid mul veel pärastki meele, kui ükskord palaval päeval roosidevarjulisel pingil istusime, kus kuumen-datud lõhn valdas meid imeliku raugusega. Meil oli Jungle Book kaasas ja juhtumisi avasin päätüki loomade jookst. Sooja nihkus mulle pisut lähemale, heitis pilgu raamatusse ja lausus:

„Ah see! Lugege, ma kuulan, see on imeline“.

Ma hakkasin vaikselt häälel pikkamisi lugema. Aga juba mõne lehekülje järel sibeles ta kehas kerge värin ja ta suu seadis nagu külma pärast võdisemisele: veel pisut ja kuula, juba lõgisevad hambad.

„Küll, jätke järele, ma ei või enam, see erutab. Tahaks ühes, tahaks lennata iga nelja tuule poole“.

„Küllap tuleb kord aeg“!

„Arge rääkige! Lähme siit ära“. Ja kramplikult minu käest kinni haarates lisab ta juure: „Lõhn hakkab pähe . . . ja lugemine . . . hääl . . . aga neist asjust peab vaikima“.

Mis oleksin küll sel silmapilgul annud, et teda uskuma panna kord tõesti tulevat aega!

Vaikides läksime kodu poole ja ta harilikust kärmem samm tundus põgene-misena millegi kohutava eest. Aga kus on peidu-urgas uskmatule ja kes annab varjupaika abitule?

Viimasil päivil hakkas ta kalduma mingisuguse mõistatuslikkuse poole. Silmad tahtsid nagu midagi iseäralist usal-

dada, aga huulilt heljusid harilikud sõnad, mis sagedasti hääbusid nukrasse vaikimisse. Ma ei tihanud põhjust küsida, ei sõandanud sääli rääkida, kus oli tärkamas, võib olla, ootamatuse idu. Aga kui üles tõusin, et minna, haaras ta ajuti lapseliku abitusega kas või mu kuuehõlmast kinni, rabades sõnade järele:

„Teie ei lähe veel . . . ei, ei, istuge . . . siia . . . lähemale . . . nõnda“. Ja jälle tuksatas huulte ümber võruna salalik mõte, kui ta vaikis mulle silma vaadates.

Eile õhtul ta juurest välja astudes tabasin Laanini ja Anna Ivaanovna rõdul.

„Millal te sõidate“? küsis Laanin juttu jätkates.

„Homme või tunahomme õhtul, nagu telegramm käsib“, vastas Anna Ivaanovna.

Äkki tundsin meeleskohtades valjenevat tuikamist, jätsin jumalaga ja põgenesin puiestikku.

„Või nõnda! hüüdsin sääli endamisi. „Ilma et minule sõnagi lausuks! Tähendab — kõik on eksitus . . . pettus“!

Ja liiv ragises mu kiirenevate sammude all, kui hakkasin mõtlema, mis on eksitus ja pettus.

12. mai homm. kl. 2.

Ei ole und.

Käin mööda tuba või istun rõdul vaadates, kuidas kärbsed oma laternad vanuval videvikul süütavad ja kesköö lähenemisel kustutavad, vilksatades nõiatuledena, mis hukutamas hiljaksjäänud rändajat rabaaukudesse või kaljukuristi-

kesse. Merel sõidab mööda tuledes valuv aurulaev; ta puhub vilet undavalt, aga ei peata, sest lainetus on vali. Konnad krooksuvad, nagu viidaks hulk poisse oma aega käristitega. Üle oru teiselt mäenõlvakult vilgub üksik leegitsev tuluke ja säält kannab tuulehoog ajuti metsikut, sõjakisalist või jahisarvelist laulu meeste suust, kes on öökorteris põlise sinaari all. Kuu oleks nagu pistetud kauge mäe tippu, kust ta rõõsa unistusliniku ilma üle laotab.

Vahin pimedasse orgu, nagu püüaksin seletada midagi nägematut; kuulatan kohisevaid puid ja ajan kõrvad kümnekordselt kikki, lootes tabada midagi isäralist ja tähtist.

Oleks nagu kõik üle päa kasvanud. Mõtted tormavad niisugusel hulgal ja kiirusel, et vaevalt suudan mõnd neist üürikeseks peatada. Aga juba on uus asemel, põgenedes oma järeltulija eest. Ajuti pöördub üks või teine mõte muudetud kujul uuesti pääaiju tagasi, nagu oleks ta mõni taevakeha, mis liigub kindlal teel. Ja ikka keerlevad nad ainukese keskkoha ümber, nagu kisuks neid sinna mingisugune tõmbejõud

Istusin alles laua ääres, kuivanud sulg käes, kui tema sisse astus — tasa, vaikselt, nagu tahaks ta kuulmata minu kõrvale istuda ja lugeda, mis ma kirjutanud. Olin toakinges ja punastes sukkades — miks just sukkade värvi nii selgesti mäletan, ei tea — ja üllatatult temale vastu tõtates lip-sas esimest korda mu huulilt tema kuuldes:
„Soonja“!

Tundus, nagu mõistaksin alles nüüd selle sõna tähendust õieti.

Me mõlemad häbenesime, võib olla, selle nimetuse, võib olla, uue ümbruse pärast, kus teineteise ees seisime. Huuled värisesid tal ja ta hingas raskesti.

„Ära väsitas“, ütles ta.

„Ehk heidaksite nõjatoolile või . . .“

Ma ei sõandanud lauset lõpetada, aga tema oli pilgust mu mõtte lugenud ja ütles naeratades, nagu teeksid talle ta oma sõnad nalja:

„Kui lubate siis asemele“.

„Ega te ometi jalgsi tulnud“? küsisin ma, kui ta juba lamas.

„Ei, sõitsin“.

„Imelik, et mina tähele ei pannud“.

„Ma sõitsin teiselt poolt, ringi, meie omade pärast . . . Kas te ei kohendaks pisut mu jalgu . . . nõnda . . . ja nüüd riietpääle ka, ikka kipuvad nad külmetama“.

„Ehk on päälune madal“?

„Ei, nüüd on väga häa, tunnen terves kehas . . . näe, kui läheb . . . soo, juba on jalus . . . hakkas rinnast . . . Sõitsin pisut mere ääres, tädi ja Laaninid läksid välja, koskedele, tädi kutsus . . . viimist korda . . . homme sõidame“ . . .

Soo, nüüd oli see saladus väljas, aga ma tegin, nagu ei paneks ma seda tähelegi, nagu poleks ma räägitud sõnu kuulnudki; tegin asja paari sammu astumiseks ja tõin endale tooli.

„Ei, ei, istuge siia“, patsutas ta käega voodiservale, tahan seda . . . nõnda on häa . . . ah, mul on nii häa“!

Istusin sinna.

Vaikisime.

„Ka kodus on mul parem, kui teie sinna tulete“, sosistas ta pilusilmil.

Ja kui mina ikka alles vaikin mingisuguse sisemise tõreduse sunnil, mille tekitanud teenimata nukrus, kordab tema:

„Homme sõidame. Tahtsin enne veel teie juures olla, mere ääres sõites tundsin seda, tahtsin teie ootamata tulla ja teiste teadmata minna“.

Tunnen, kuidas endine tõredus hääbuma hakkab, aga ometi hõljub veel hinge ümber vinge vine.

„Ikka Schveitsi“? püüan rahulikult ja tagasihoidlikult küsida, aga oma hääles aiman varjatud värinat.

„Esiti Krimmi, sääl saan isa ja vendadega kokku, ning siis edasi— Schveitsi“.

Ma vaatan aknast välja ja lausun:

„Nii siis homme“.

„Homme“.

See sõna heliseb meie huulil nagu kuskil võlvialuses. Tahaksime rääkida, nagu seda varemalt teinud, aga ei leia ütlushi ega mõtteid. Ikka kipub korduma üks ja sama sõna: homme homme . . .

„Teie olete täna iseäraline . . . võõras“ . . . lausub ta vaikselt, areldi.

„Kuidas nii“?

„Ei tea, aga ma kardan, nagu oleksite pahane“.

„Kurb olen“.

„Et ma sõidan“?

„Ka see ja“ . . .

„Ja veel midagi muud . . . Eks ? Aimasin kohe“.

„Oleksite võinud varemini öelda“.

„Ah sellepärast! Ärge olge pahane, ma tahtsin ju öelda, aga ei saanud, ei osanud. Te nägite isegi, et tahtsin . . . Aga iga kord tuli ärdus . . . olen kord juba niisugune. Olge täna hää! Tulingi sellepärast, et te ikka minu vastu hää olete olnud. Andke andeks“ . . . Ja ta sirutas mulle oma käed virvendavil silmil, mille pilgust aimasin, et kogu ta olevus oli ainult palve ja ta raskendatud hingamine tagasi-surutud ohkamine.

„Te kirjutate mulle“? ütlen hellemlt ja hakkam mängima ta pikkade, nõtkete sõrmedega, mis tunduvad nii painduvatenä, et neid võiks palmida vinnutatud pajuviitstena.

Ta ei vasta mu küsimusele, vaatab ainult raugel, joobnud pilgul mulle otsa, nii et mu silmis virvendama lööb, ja vaikides surun ta sõrmed huulile. Aga tema kätes tunnen vaevalt märgatavat lõmmet, mis nagu kutsuks, meelitaks. Suudlustega katan ta käsi, randmeid, käevarsi, ta hõredaid riideid, mis varjavad tuksatavaid õlgu, tema raugesti avanevaid huuli, kuni ta hingeldades meelitaval etteheitel kurjustama hakkab ja ennast vabastada püüab.

„Te lähmatate ju mu ära“, saab ta hõõgvel sosistatud.

Tundes otse kehalist valu ta sõnadest, hakkam teda suudlema, vaevalt puudutades ta paotatud huuli, petlikke roosipalgeid, silmi, ainult ripsmeid. Tunnen teda

õnnest naeratavat kogu olevusega ja aiman, et ta on mulle lõpmata hää. Enesele ootamata hakkavad mu huuled sosistama mingisuguseid joobnud sõnu, mis esiteks mu enesegi kõrvust kerge kohinaga mööda vilksatavad, kuni viimaks märkan ütlusi:

„Tahaksin sind näha . . . nagu sa oled. Sa sõidad ju homme . . . alaliseks . . . me ei saa enam kunagi kokku . . . tahaksin sind mäletada . . . kõike . . . tervelt . . . Seda ometi võib? kas? eks? lubad? jah?“

Aga ta ainult hingab raskelt, ta vaene rind võitleb õhupuudusega ja avatud huuled ei saa ainustki sõna räägitud. Kui ta silmad üürikeseks paotab, tunnen sääl häbelikku naeratust ja mu käsi hakkab ta liikmeid vabastama kattest.

„Ma ei tohi ju ennast äritada“, kuulen nüüd lihtsat vabandust, aga see ei pista mulle aru pähe ega lahuta meeleeuima, sest ikka alles katan teda suudlustega ja sosistan õrnu, kurbusest vettinud palvesõnu, kuni temas vähemgi vastupuiklemine raageb.

Kui mu käsi nõutuses peatama jääb, kurdan nagu andeks paludes:

„Ma ei mõista ju . . . ei tea, kuidas see käib“.

Pisut märgatavalt tuksatab ta näos naeratus ja ta tõttab mind hädast päästma, jättes mind pärast jällegi enese hoole, sest minu puutumisest tunneb ta iseäralist magusust, joovastavat õrnust. Mitu korda peab ta mulle appi tulema ja iga kord, kui mu suu abipalvet sosistab, tuk-

satab kogu ta keha, nagu mõistaks ta, mis see tähendab, et ma ta kehakatte saladusi ei tunne.

Ei tea mispärast, aga kurvaks sain, väga kurvaks, kui vaatlesin neid suletud silmi, värisevaid huuli, petlikult hõõgavaid palgeid ja ihuliikmeid, mis kui elevantluust voolitud saledaks, nõtkeks. Ärduses langesin aseme ette põlvili, söändades ainult huultega puutuda tema võdisevaid jalgu.

„Sul on külm“, lausun nagu vaikust kartes.

„Ei“, vastab ta suletud silmil.

Nagu ringutama valmistades tõstab ta käsi, aga ainult minu järel ulatavad nad, kuni võivad end mässida mu kaela ümber.

„Tõsta mind“, sosistab ta siis.

Aga kui ma ta sülle võtnud, sirutab ta liikmeid lapsena, kes ema põlvil istumisest tüdinud ja põrandale kibeleb roo-mama ja katsuma, kas jalad juba kuulavad sõna. Ettevaatlikult lasen ta jalule ja langen nagu imestuses või aukartuses ta ette maha, tihates ta poole vaevalt tõsta silmi. Ta aimab mu vallatud vaimu ja rõõmustades selle üle astub ta mõne painduva sammu, nagu tõuseks tal korraga tuju mu ümber tantsima hakata, et näidata mulle oma raugenud lihaste liikumist. Aga ta samm läheneb minule ja ta kumardab, mind suudeldes otsaette, kuna ma ta huuli kuulen lausuvat:

„Mu hää, mu armas“.

Ja ma tunnen ta sõnadesosinat kui tuleleeki ning ta puutuvaid sõrmeotsi

pildumas sädemeid. Joovastav surin voolab läbi keha ja meelteuim tõuseb segaduseni. Sirutan käsivarred, et nendega ahmida ta niudeid, ulatan huuled ta nagu arenemises peatanud rinnamuksude poole. Aga ta kehas vilksatab kartlik tuksatus ja pisut eemale nihkudes kumardab ta veel kord minu otsaesiseni, seda suudlustega puutudes, kuna ta suuril, targul silmil ütleb:

„Kunagi ei tohi need imetada“.

Ja ma kuulen ta häält, mis oleks nagu tuulehoo kantud eksija hüüe või uppuja viimne kaebus — inimeste, jumalate, kogu ilma poole. Ma näen suu ümber nukrusvõru, mis mangumas minus mälestusi. Isegi siis, kui ta oma alabasterliikmeid hakkab katma hiljuti võetud riietega ja naeratust ei saa tagasi suruda minu oskamata aitamise üle, arvan ta huulil nägevat mingisugust tuttavat nukrusviiru. . .

Viimaks lamas ta endiselt kaetud jalul mu asemel, silmis nagu küsimine ja palve. Aga ma ei osanud muud teha kui ta külmi sõrmi suudlustega soendada. Tundus, nagu oleks ta silmadelt tõmmatud hiljutine loor, nagu oleks ta imelisest unistusilmast äkitselt sattunud igapäevsusse, kus on kidurdajad haigused ja laiad mered ning kauged mäed, kuhu ta peab sõitma. Näib, nagu mõistaks ta korraga seda kohutavat, meelisegevavat hirmsust, seda looduse mõtteta, hullustavat mängu, mis paneb võdisema vähemagi kehakiukese unistuses ja igatsema kedagi teist lunastusena ka siis, kui sult võetud rahulduse lootus ja kui sulle

kaasa antud ka pühamatele, unustavamatele elu silmapilkudele varitsev teadmine, et ei või, ei tohi olla igatsetu, ihaldatu oma vast kunagi. Huultes tõmbleb, nagu tahaksid nad avaldada pilguvirvenduse salavalu, aga ei – nad ainult tuksatavad suudlusel, nagu oleks neil juba nutt varaks.

Ah, kuidas suudleksin kohutavad vale-roosid su palgeilt ja kuidas teeksin, et ikka juua su silmade vadet!

Su silmade pruunikast viirust ei jaksa oma pilku lahti kiskuda ja su hinguse puutumine niriseb mul läbi keha.

Sa silitad mu pääd ja su nääpsukesel suul mängib unistav naeratus, mida himustan kui viina, mis tuleb kaugete mägede orgudest.

Oi seda hääle sulavust, oi seda pilkude nõidlikkust, mis mind ära teevad kauaks ajaks!

Oi seda õndsuse valu, oi seda kenaduste magusust, mis hingele haigust annavad mitmeks päevaks.

Tead sa, et su rinnal on ihumärk, mille suudlemiseks himu ei lõpe ega lõpe?

Tead sa, et su rindade pääd on kui koidikul päikse karratud lumised mäetipud, kuhu tõttavad mu igatsused?

Ja ometi — nägid sa, et mu meel sinu läheduses ärdaks läks ja hinges pakitsetsid pisarad?

Mõistsid sa, et sind kui tedrepojukest tahtsin huulile tõsta ja palaval hingusel sussutada? . . .

Uuesti joovastume teineteise lähedusest, aga sellest joovastusest nõrgub sele-

tamata nukrust, mida tunneks nagu kogu keha, ja tummaks jääme oma ärdas meelteuimas, kuni ta mingisuguse mõtteassot-siatsiooni kaudu jõuab sõnadeni:

„Nüüd hakkad sa uut elu, võtad jõu kokku; sinust peab midagi saama, pea meeles — mina tahan seda. Lubad sa“?

Esiteks ei mõista ma teda, aga siis turgatab mulle meele mu luuletatud saamatus, mis oleks nagu muutunud tõsiseks, ja ma tõttan talle töötama uut elu, uut jõudu, püüdmist.

„Ma töotan, ma vannun . . . kõik, kõik . . . mu tibatilluke . . . , mu“ . . .

Ei mäleta, mis rääkisin, aga ma tean, et rääkisin, nagu ripuks selle küljes kellegi elu, hingeõnnistus. Tema aga tahtis naerata ja ta käte puutumine muutus emalikhellaks, kui ta nad mu meeleskohtadele pani, et lähendada mu huuli suudlemiseks.

Lahkudes laseb ta silmad toas ringi käia, nagu tahaks ta iga asjakest jäädavalt meele panna ja lausub:

„Siin on ilus“.

„Rõdul on veel ilusam“, vastasn ma ja viin ta sinna.

„Äi, kui lähedal“! imestab ta, nähes lumemägesid piki küpressialleed.

„Mine või praegu liugu laskma“, vastan talle, ja korraga tundub, nagu mõistaksin, miks ma laste mängu üleval mäenukil nii hääl meelel vaadelnud.

„Jah, mine või liugu laskma“, kordab ta vaikselt ja kurvalt ning lahkub rõdult, nagu pelgaks ta siin midagi.

Tahaksin teda koju saatma minna, aga tema hoiab mind tagasi, nagu sooviks ta täna mind näha ainult siin toas, selles ümbruses. Jumalagajätmisel toetab ta enda tapuvarrena minu najale, peites oma pää mu hõlma ja jättes juuste lõhna mu riie-tele. Rammestuna, raugena andub ta minu viimistele õrnustele, aga ta õndsalikul naeratusel arvan nägevat ta suu ümber hiljutist nukrusviiru, mida ei saa ega saa unustada.

„Homme siis . . . ma ootan“, lausub ta ennast minu kätest vabastades.

„Homme“, vastan talle suudlusega.

Aga kui ta oli ära läinud ja kui kogu tuba, ka mina ise, näis lõhnavat ainult temast, seisin keset põrandat ja tammusin, urgitsesin pääajus ta huulte nukrusvina järele, meele tuletades, kus küll enne olin näinud seda õrnusvalust nõretavat kurba joont. Ja äkki seletasin vaevast ja kannatusest kortsunud nägu, auku vajunud nukraid silmi ja kuivanud, kahvatanud huuli, mille ümber piirles täna nähtud viir. Aga see oli juba ammu, aastate eest, teistel tingimustel, teises ümbruses. . .

Olin paha teinud ja isa tuli mind vit-saga karistama – triibulisi tegema, nagu ta ise ütles, sest muid pükse ma veel ei kannud, nii väike pidin alles olema. Ema sundis mind andeks paluma, „pai isa“ üt-leva, aga ma ei võinud, ei saanud, kui isa käes nägin vitsa ja silmis torkavat kalki helki. Pugesin ainult ema ligi, pei-tes end ta riietesse, ja ta võttis mu sülle, püüdis mind katta oma paljaste käsivar-

tega (ta oli käised kõrgele üles käärinud ja käed sooja vee ja seebiga pesnud leiva sõtkumiseks), kui isa vitsa tõstes käskis mind maha panna. Aga kui ema mu katmata jalgu veel paremini püüdis varjata, vingus vits ja rapsas paljaid käsi ning jalgu — üks, kaks, ah, ma ei mäleta mitu korda! Mäletan ainult, et karjusin ja et ema mind vaigistas, näidates oma käsi- varsi, mida katsid punased, verevad vöödid.

„Miks sa ei palu, sa näed isa on kuri“, rääkis ta, „nüüd ei saa ma enam ise leiva sisse minna, pean tüdruku ajama, jätab jällegi jahutükid taignasse“.

Ja ta huultes tõmbles midagi, mis tahtis saada naeruks või nutuks...

Seda mäletades langes mu pää longu ja nii paljugi hakkas paistma uues valguses. Aga neid kustunud silmi ja tuttavat joont kandvaid kahvatanud huuli ei olnud enam; juba ammugi olin nad maha matnud, nagu õnnelikuna, et nad eluvaevast pääsnud. Nüüd seisis jälle kõik elavalt silme ees, aga ma ei saanud aru, kas nägin ema või kedagi teist; tundsin ainult, et midagi armast ja õrna igaveseks kaduma on läinud. Keha hakkasid kiskuma kramplikud tõmbed ja käsi ringutades puhkesin nutma. Aseme ette langedes, kus ma suudelnud ta värisevaid jalgu ja kus ikka veel tundus tema ihu puutumine, nuuksusin jõuetuna, murtuna. Oli see mõni eelaimdus või rahuldumata joovastus? Või leidsin alles nüüd ema kurtmiseks pisaraid? Ma ei tea, tean ainult, et nutsin, nuutsusin

ja aseme eest alles siis tõusin, kui teenija einet tuues ukse taga koputas.

„Issand halasta!“ hüüdis ta sisse astudes.

„Ema surnud“, vastasin talle, langesin asemele kummuli ja uued krambid vapustasid keha.

12. mai lõunal.

Enne päikesetõusu valdas mind raske uneleitsak: ärgates tundsin rinnas rõhumist, nagu oleksin luupainaja tallermaaks, ja keha oli üleni märg. Riietusin ruttu, kärsitult, ülepääkaela ja tõttasin randa, kus Laanini tabasin.

„Kas te M-lle Piraatovät vaatama ei lähe“, ütles ta, „tal oli öösel verejooks“.

„Kopsust“?

„Kopsust“.

Rinnas tundsin tarretust, mis valgus kogu kehasse, hangutades ja kangestades liikmeid. Puud oleksid nagu valjemini kohisema hakanud, nii valjusti, et ma Laanini sõnadest aru ei saanud, kui ta rääkis tõsisest hädaohust, telegrafeerimisest ja rahust, segamata rahust.

Varjuna, nagu unenäos kobasin mööda laia kivitreppi teisele korrale ja koputasin sääli tuttavale uksele — tasa, tasa. Avama tuli Anna Ivaanovna nutetud silmil.

„Te teate juba“? küsis ta vaevalt kuuldavalt, kuna ta ise kikivarvul koridori astus ja ukse oma järel sulgus.

„Laanin rääkis“, vastasin.

„Ta küsis teid mitu korda. Nüüd uinus teine silmapilguks, uni ehk kosutab. . .“

Issand, et ma just eila pidin välja sõitma“! hakkas ta hädaldama. „Minu äraolekul oli ta ju mere ääres käinud; vististi külmetas ta sääl, tuul tõmbas läbi“ . . .

Ja ta kahetses ning haletses iseennast, hädaldades, mis küll Soonja omaksed nüüd ütlevad. Et aga verejooks raske olnud ja haigel elulootust vähe, see näis kõrvaline asi olevat. Soonja surm oli loomulik, iseenesest mõistetav, looduse õigustatud tõsiasi, aga miks pidi ta nõnda tulema, et Anna Ivaanovna südametunnistuse piina kannatab ja et ta lähedate silmist loeb ehk tumma etteheidet? Sure, aga ära riisu teiste, eriti vanade rahu, sest neil on vähe aega üle jäänud, mispärast iga silmapilk kallis. . . Ah! iga ta sosistatud sõna kõhises mao susinana mu kõrvus ja paisutas minus sappi ning viha. Kui ometi kellegi nägematu käed ta oleks lammatanud, et ta oleks pääsenud kurdetud hädast, vaevavast südametunnistusest! . . .

Tahtsin tuppä, haige juure, aga Anna Ivaanovna ajas nagu loomusunnil hirmunult käed ukse ees laiali, et minu eest teed sulguda.

„Arst ei luba, kardab erutamist, mitte kedagi ei luba ta. Peab mõni aeg ootama, kuni näeb, missuguse pöörde haigus võtab. Homme, võib olla, tulge homme, tulge ka täna õhtupoolikul, tulge ikka meid vaatama“ . . .

Pöördusin ümber, et minna, sest ma tahtsin kas t e m a g a või üksi olla, teiste lähedus, nende hääl, sõnad, pilgud, hinguski tegi mulle otse kehalist valu. Aga

Anna Ivaanovna tuli minuga mööda koridori kaasa ja ikka jutustas, seletas, hädaldas ta saladuslikult vaikselt häälel, nagu tahaks ta midagi varjata või nagu pelgaks ta kedagi. Ma ei kuulnud ta sõnu, liig palju oli mul oma sisemusega tegemist.

Trepil kohtasime kedagi vana härrat, keda Anna Ivaanovna mulle kui arsti tutvustas, kes paari päeva eest Moskvast siia puhkusele sõitnud ja nüüd M-lle Piraa-tova ravitsemise eest hoolitses.

„Kuidas on?“ küsis ta Anna Ivaanovnalt.

„Magab“, vastas see.

„Väga häa, siis astun natukese aja pärast uuesti sisse“, lausus arst.

„Jah, paluksin väga“, rääkis Anna Ivaanovna ja hakkas hädaldades kurtma: „Mis see ometi on, et see häda just noori võtab! Ja andekaid! Nägite seda noortmeest, Anton Petroovitshi, ka temal pole ju lõpp kaugel.“

Vanahärra kehitab õlgu ja lausub siis alistunult ja elutargalt:

„Mis parata, ikka on see nii: vaimukad, võiks öelda paremad, peenemad, õrnemad, suursugusemad jäävad võitluses elu eest alla. Nad tahavad liig palju ja neilt nõutakse veel rohkem, nõuavad just need, kes neid armastavad“ . . .

Viimaseid sõnu kuuldes otsisin trepi käsipuielt tuge, sest süda tegi äkki haiget ja jalus tundsin nõrkust. Vanahärra rääkis veel edasi, aga seda tabasid mu kuulmed enam mehaaniliselt kui teadlikult.

„Erk hobune jookseb jalad vigaseks,“
jatkasta, „laisk aga viib oma õmbikud tervelt
mulda. Just neid paremaid, suursuguse-
maid peaks kaitsma, just nende vastu
peaks vähenõudlik ja hell olema, aga looma-
kaitsjadki näevad ikka kõige pealt laisku,
sest neid piitsutatakse“.

Rohkem ei ulatanud mulle vanahärra
sõnadest kõrvu, sest tummalt, endale aru-
andmatagi tuigerdasin mööda treppi alla
ja läksin puiestikku. Kuulmeis ja keele-
kõidikuis tammusid mul muljuvad sõnad: ...
„nõuavad just need, kes armastavad“. Ar-
van, et ma neid sõnu endale valjusti kor-
dasin, sagedasti kordasin, kui kõndisin
tundide kaupa rannal, roosipuuteil, mäe-
nõlvakuil, rannarihval, isegi ei tea, kus
just, aga ikka nõnda hiilides ja vaarudes,
et paistaks puie vahelt tuntud maja nurk,
katus, tuntud aken, glütsiinidega varjatud
rõdu või midagi muud, mis kõneleks igat-
sevale pilgule ainsama lähedusest.

Valgusest sai pimedus, pimedusest
uesti valgus, aga minu silmalaud et leid-
nud puhkust, ikka olin jalul, ikka soigusin
piinavais mõtteis ja vaevavais elamuisis.

Vahetevahel kobasin mööda tuttavat
ja armast treppi üles, aga säääl tõrjuti mind
ukse alt tagasi, soovitades tulla pärast.

Vaevalt andsin endale aru, kui kaua
see nõnda kestis või missuguses järjekor-
ras kõik sündis, aga ometi näib mulle,
nagu oleksid minu tolleaegsed mõtted ja
elamused ajahambale vastupidavasse me-
talli raiutud, nii selgeina seisavad nad
ikka veel minu ees.

Kogu kehas tundsin, tumedat soiguvat valu, nagu oleksin seest kui ka väljaspoolt kaetud ponduvate paisetega. Alguses oleks nagu ainult veidi soe, aga soojus muutub kuumuseks, sähvatades ajuti tsuskava tuksatusena, mille paika ei saa kindlaks määrata. Vahetevahel niisutan külma veega huuli, lootes sellest karastust ja lahutust, aga ikkagipakitseb endine valu ja paisuvast soojusest saab piinav kõrvetus, mis näib täitvat õhugi, kogu ümbruse. Aineti vahtivad silmad tunneksid nagu raskete tursunud laugude leeki ja virvendavas pilgus lööb võdisema kauguste sinetav kuma.

On mul kahju? Nagu poleks. Olen ma kurb? Nagu mitte. Südametunnistuse-piin? Ei tea! Ainult haruldane tühjus on rinnas ja see rõhub tinaraskelt; rinnas on ükskõiksus ja see teeb oime tuks; sääl on külm lootusetus, mis hulkutab hulludele mõtetele, sest hing on välja pigistatud, ainult pääaju on omal paigal, töötades suuremas rahu.

Ah seda pääaju, ah seda halastamata mõistust! Harutihti olen sinust kui uppuja ölekõrrest kinni haaranud, aga paljude oled mind aidanud elu raskematel silmapilkudel? Eks ei ole sa nüüdki väeramata tõestustega juba nii mitu ja mitugi korda väidanud, et südametunnistuse-piin on põhjendamata ja kurbus asjata, sest mis tähendab ilma lootuses üksiku inimese elu? Eks ei pea kõige tervemadki päev hiljem või varem surema ja mis maksavad igaviku ees mõned päevad,

aastad, aastatuhandedki? Absoluudi ja igaviku ees on ilm ja inimene naeruväärt tühised asjakesed.

Aga ometi — miks ei oska sa rinna tühjust millegagi täita, miks ei oska sa sinna midagi asetada, mis avaldaks elumärki? Võimetu mõistus! Iga elustuskatse lõpeb nurjaminekuga ja tühjuse surnud vald kipub võtma ikka laiemad piirid. Esteks tahtsin randa minna, aga hirmunult pöörsin teerajalt tagasi: rooside närvastanud lõhn näis rippuvat õhus ja tuulepuhang ei leidnud puulehtist pääseteed.

Pärast läksin uuesti — aga ikka sama. Ei tukkunud ainult lõhnatiine õhustik, vaid ka kõik muu mu ümbruses ja minus eneses. Kõik soiub. Mul hakkas tundmus, et asjata jala jala ette tõstan — ei saa ega saa edasi, tammun paigal. Ja endamisi harutan: mis on edasijõudmine ja mis paigalpäsimine, mis tähendab, et sammu sammu järele mõõdan tolmusel teel? Kas tahan kuhugi jõuda, kas oodatakse mind kuskil või otsin kedagi? Ei, mind ei oota keegi ja mul pole keegi vajaka. Aga kuhu siis nõnda jõuan? Kas jõuan üldse kuhugi? Kas võib edasijõudmist olla, kui puudub eesmärk? kas on liikumisel väärtust, kui pole sihti? Kuigi välguna ümber maakera vilksataksin, aga kui teeksin seda otstarbeta, kas oleks sel siis tähendust? Maakera on ju ilmade laotuses pisitilluke suurus. Isegi kui ühes mõttega võiksin sähvatada mööda virvendavaid valguskiiri kuuni, päikseni, kaugemate tähtedeni, mis oleksin sellega võitnud? Oleksin lõpust

niisama kaugel, nagu siin maakeralgi, kus tuimalt surisevat jalga tõstan jala ette. Olen roomav maoke, — olen siledaks ihutud kivike rannarihval, mida liigutavad lokslevad lained või rudjub käija jalg; olen kahisevais lehtëis nuttev tuuleke, mis ei tea, kust tuleb või kuhu läheb või miks ta peab püsimatult tõttama kord merelt mägedele, kord mägedelt läbi orgude merele. Mõtteta on teadvusega liikuda, kui on kadunud eesmärk.

Aga mis ajab mu siis välja, mis tekitab tundmuse, nagu jõuaksin liikumisega kuhugi, mis immutab petteaimduse pääaiju, nagu läheneksin mingisugusele otsitud või otsimata lõpule? Ma ei leidnud vastust ja nõutult seisatasin kõrgel rannaserval. All sädeles, kiirgas meri. Pikas reas lendasid pardid veepinnal läänest idasse, laskusid ajuti merre, nagu tahaksid jahedas vees oma sulgi niisutada, tõusid siis uuesti õhku ja kadusid viimaks silmapiirilt. Aga endistele järgnesid teised ja minejail ning tulijail ei näinud lõppu. Hakkasin neid lugema ja lugesin kuni saja neljakümne seitsmeni, aga läänest tulev mustendav rida saatis ikka uusi ja uusi lendajaid silme ette. Millal lõpeb küll rodu? küsisin iseendalt ja jätsin lugemise. Ja siis turgatas meele, et Must meri on ju ümargune ning pardid võivad mööda kalda äärt ringi lennata ja mina, kes ma ainult ringi üht külge näen, ei jõuaks kunagi lõppu oodata ega lendlevate partide arvu üles lugeda. Ja ometi oleksin tahtnud lõppu näha, sest lõpu olematus ähvardas pää-

aju sama eluta seisakuga, mida tundsin rinnas ja aimasin ümbruses. Nõutult istusin pingile ja jäin tuimalt enese ette vaatima, unustades ruumi ja partide lennu. Kui aga mõne aja pärast silmad uuesti merele heitsin, oli pardirida kadunud ja särgavat pinda ei seganud ainuski vari. Eemal paistsid küll mõned purjed, aga need olid valged ja õhksed nagu inglitiib ning nendes mängisid võidu lainete sädelus ja päikse-kiirtekiirg. Ja ma tundsin rinnas ootamata kergendust, meeltes ihatud rahuldust ning pääajus välgatas selitav mõte: mõistsin, miks eesmärgita paigast paika liigun ja miks nii tungivalt ootasin pardirea lõppu.

Samm sammu järele astudes ei tahtnud ma tööpoolest kuhugi jõuda, vaid tahtsin ainult aega võita, tahtsin hommikust lõuna ja lõunast õhtu teha, tahtsin lühendada päikse tõusu ja loode vahet. Ka ei lugenud ma merel selleks parte, et teada saada nende arvu — mis puutub minusse merepartide lugu? — vaid iga linnuga särgaval veepinnal ühendasin pimeduse ja valguse vahelduse, päeva ja öö, muutliku, kuid siiski samaks jääva aja, millest iga loetud pardiga tibatillukese osa hävitasin. Isegi nüüd, kus neid ridu paberile krabistan, tundub, nagu poleks mul tungi oma mõtteist mõnele teisele aimu anda, nagu poleks mul püüet neid jäädavamaks teha kui kõndija jälg tuiskavas lumes või laeva sõidujuga vahutavais laineis. Mul pole kedagi, kelle kaasteadmine mind huvitaks, mul pole ka midagi tähtsat, mis alal-

hoidmise väärt, kirjutan ainult seks, et aega viita, aega võita.

Ruumilt ajani jõudes oli mul alguses hää meel; oleksin nagu mõnesugusele tüütavale ja tuikavale küsimusele vastuse leidnud. Aga varsti avan ka siin lõpmatuse ja hakkam pään murdma piiride üle, arvates ainult piirides leidvat elumõtte. Piiride leidmatus teeb mu uuesti kurvameelseks ja rinna tühjuses tunnen pitsitust, mis muu nagu kitsukesse auku libistab, kus vähemgi liigutus võimatu. Sirutan lõtvu käsi, tahtes nagu oma asukohta avaramaks suruda või sõrmeotstega küünida rõhuva lõpmatuse piirideni. Naeruväärsena tunduvad ajavõitmise katsed, lapselikult kergemeelsed on pääaju tarkused, kui soiguv õhetus piinab keha. Mis annab kella tiksumine, mis toob päikse tõus ja loode, kui on ikka sama hõõgus, ikka sama tukslev valu, olgu aeledes uneta asemel või säält tõustes kibedail, pondunud silmil? Ehk lendavad pardid ometi ringiratast ümargusel merel ja asjata loodan mustendava rea kadu? Ehk peatavad nad praegu ainult üürikeseks ja algavad siis uuesti ringlendu, lennates kevadest sügiseni ja sügisest kevadeni? Võib olla, lendasid nad nõnda mullu, tunnamullu, saja aasta eest, püramiidide ehitamisel, templite raiumisel India kaljudesse, pimedal esiajal? Ja nõnda poleks algust ega lõppu. Ehk mis tähendab algus, kui puudub lõpp? . . . Alguses lõi Jumal taeva ja maa . . . Aga kes lõi alguse? Mis oli enne seda? Ei, ei! Algus pidi

enne kõike olema, algus pidi juba siis olema, kui polnud inimest ega jumalaid; siis pidi ajarüpp raskejalgseks jääma ja maha saama ilmadega ja kõigega, mis roomab ja siblib, lendab ja ujub. Aeg on sünnitajate sünnitaja, aeg on loojate looja ja ta kulumata hammas pureb viimsed luud. Hoidke endid, püramiidid, värisege kivised jumalad kaljustes templites, kõikuge graniitsed mäed, sest aeg astub vääramata sammul! Mina aga, inimene, kui ma enam kuskilt pidet ei leia, kui saab pilkeks igasugune trööstisõna, kui vintsutab mind tundmata jõud, nagu oleksin laastuke voogaval veel või kaeralibleke tuulisel rehealusel, tõttan sinult abi otsima, sa kaastundeta, tüütav, nukker aeg!

Rannaservalt läksin sügavamale puiestikku, et ehk sääls „surnuks lüüa“ peatanud aega; otsisin mulle ükskõikseks jäänud inimeste seltsi, et nõnda liikuma nihutada viivude rattaid. Aga kui Laanin hakkab rääkima oma naisest, kes käib tema salaja usutamas arsti elujõulise sigivuse pärast ja kes ei tihka oma saladust varjata, kui ta kuuleb lootust-andvaid teateid, vaid tõttab hingeldades, häbipuna palgel, kuulutama mehele rõõmustavat uudist, — tunnen ma veel piinavamalt mind ümbritsevat seisakut: kõik liigub, ainult mina tammun paigal. Ja ma põgenen Laaninist, nagu oieks ta mu kuri südametunnistus või siunatud võitmata pahede meeletuletus.

Anton Petroovitshiga kokku puutudes ja ta hõõgel kilavaid silmi nähes loodan

säält lausumisi, mis rebestaksid nõiaringi ja vapustaksid pää soiguvast tuikamisest; aga tema hakkab kaudseil sõnul rääkima Lucie Filippovnast, sellest arvatavast kurduvast hingest, kel pole päästjat. Tunnen, kuidas ükski kannatus minus vastukõla ei leia, kuidas mingisugune kaastunde-laju minu hingeni ei küüni, ja mul tõuseb tahtmine teda riivata, talle haiget teha.

„On teil ta aitamiseks küllalt raha?“ küsin.

„Me teeksime tööd,“ vastab tema.

„Olete teie nii terve?“

„Küll paranen.“

„Aga kui ei?“

„Paranen tingimata ja minu varal saab ta hakkama; esimesed sammud on raske, kuid siis . . . siis mäletab ja tänab ta mind kogu eluaja“.

„On see nii tähtis?“

„Kuidas nii?“ küsib ta arusaamatuses vastu.

„On see nii tähtis, et ta teid mäletab?“ kordan küsimist. „Kuigi ta terve eluea teid mäletaks, kas on see siis nii pikk aeg, et sellepärast midagi teha, liiatigi veel riskeerida maksab? Eks ole need mõned viletsad aastad naeruväärt väike silmapilk igavikus? Ühes ainukeses teie loodud akordis aga peitub ehk igavik?“

Ta vaikib ja mõtleb; ta ei mõista hästi, mis ütelda tahan, aga ta rinnas idaneb juba kahtlus ja ta pääajus tuikab tegevuse tühjuse aimdus. Ja nagu poleks mul sellest veel küll, ütlen talle:

„Ehk võin teid aidata?“

„Millega?“

„Rahaga“, vastan otsekohele, aga tunnen, et mu häälekõlas midagi vaevalt märgatavalt heliseb, mis tahaks nagu meele tuletada vana võlga. Anton Petroovitshi silmis surtsatab ja tema suunurkades tõmbleb valus joon ning juba lähemal silmapilgul lahkume võhivõõraste-na, kuna tema mulle jahmatanud pilgu mälestuseks jätab . . .

Lähnen lõhnavatele roosipuuteedele, istun varjulistele pinkidele, aga säääl sosistab minevikust ja mälestustest iga asjake, mida puutunud loitud liikmed või vaadatud kustunud silmadki, ja tardunud rinnal põgenen paikadest, mis kõnelevad t e m a s t.

Püüan oma silmalaud ja kõrvaluugid mätta kõige elutseva eest, sest see tuletab meele liikumise ja äja; aga siis lööb pääluus helisema mingisugune häääl: see on midagi tolletaolist, nagu tuletukid teevad, kui nad tsuskavad sinaka, harakasule karva leegi vingudes eemale õhku. Älgvingumine laieneb, omandab maisema, tabatavama varjundi, meele tuletades juba üksikult helisevat kandlekeelt, mida kogemata puutunud lendav kärbes. Äga kuula, esimesele keelele hakkab vastama teine, vaikselt, vaikselt ja tumedalt, mitu oktaavi kõrgemalt, kostes nagu pääläe kummilt. Hääled teisenevad ja paisuvad, kuni nad kokku sulavad ühiseks heliks. Nüüd märkan, et nendest mingisugune viis hakkab harguma, lihtne, tuntud viis, mida ma

juba ammugi kuulnud ja mil peaksid olema vastavad sõnad: ja ma püüan neid sõnu meele tuletada, ajades mälestuste ummistunud radu. Mul on aimdus, nagu oleksin neid sõnu millalgi ammu kuulnud, vististi varases lapsepõlves. Võib olla, laulis neid ema, võib olla ka öde enne meheleminemist, kui tal vaheldusid vallatuse ja nukruse hood. Sibliin ja otsin mineviku korratus virnas, püüan järjekindlalt kõiki elusündmusi hoolega silmitseda, aga varsti märkan, et mälestused tammuvad mingisuguses nõiaringsis, pöördudes ikka algpaika tagasi, nagu leegitseks nende ees rabas uitlev petteuluke, mis neid eksitee-urgastel ümber talutab. Lõpuks puutuvad mu kuulmeid sõnad: „ei tohi ärritada“, aga viimane sõna jääb i's pooleli ja ainult mõttes teda täiendades mõistan, mida öelda tahetakse. Ja iga kord, kui seda pikka venitatud ja vinguvat i'd kuulen, ruttan poolitatud sõna täiendama, et sekski korraks lahti pääseda kõrvadesse tükkivast tüütavast häälikust. Nagu ütleks keegi vaga palvetaat laulusõna ette, mida ta lõpetada ei malda, kartes, et keegi teine enne teda laulma võikshakata.

Aga ei poolitata ainult sõnu, vaid ka arenev ja paisuv viis katkestatakse. Heli-sevad keeled pöörduvad ikka ja jälle hakatud algusele tagasi, nagu piinaks mind mõni tõnts õppija, kes ei saa ega saa edasi paarist esimesest noodist. Kärsituse närituna tahaksin põgeneda selle helina eest, aga siis kuulen resigneeritud häält rääkivat:

„Jah, nii see on: mängime mis mängime, laulame mis laulame, rahul pole sa ikkagi.“

Ja nad ütlevad sõna ning plõnnitavad, plõnnitavad ning ütlevad sõna — hakkavad, peatavad ja hakkavad uuesti ning ikka jääb viimane sõna pooleli ja i venib lõikavaks vingumiseks. Ainult õhtul, kui tule süütan ja asemele heidan väsinud, roidunud liikmeid sirutama, tundes pääpatja alles lõhnavat ta juuste puutumisest, ja kui võtan väikseltselt laualt ainukese raamatu, Jungle Book'i, kust mu silm otsib nõrga küüne vajutusi, — vaikib üürikeseks päaluust tüütav undamine. Aga juba varsti kuulen uuesti esimesi tõmbeid, mis valjenevad, kuni kõlamas endine viis ja endised poolitatud sõnad, mil pole lõppu. Nagu sepitsetaks mingisugust helide mosaiiki, mille iga jaoke langeb pääajumerde vaikse sulpsatusega, laiali pildudes silisevaid piisku. Ja helisedes näivad kuumenevat keeled ning nende palavad võdinad nirisevad rinnakoopasse, mis kütab lõõmavaks kogu keha — läbi öö, läbi päeva, vahetpidamata, ikka ja alati. Ja ma kargan asemelt ning põgenen toast, et otsida jahutust kuumendavale kehale.

.

Ma ei tea, mis teha või kuhu minna või kuidas tühjusest ja ükskõiksusest lahti saada, ja nõnda sattusin mägedele. Pöörasin siiraviiraselt teerajalt kõrvale ja ronisin hingeldades puude ja põõsaste varal mööda järsku mäekülge üles, kuni

kaelas hakkasin tundma valusaid südame-
lööke, pää segaseks läks ja silmad kirjuks
lõid, nii et jõuetult puujuurele langesin.

Toibudes nägin üle laia oru midagi
valendamas. Ah jaa! See säääl on ju kosk:
kõrgelt kaljuservalt langevad rasked vee-
hulgad kõrvulukustaval mürinal alla nur-
gelistele kivirahnudele ja pisarduvad udu-
seks auruks, paisates sinitaevasse viker-
kaarekangaid. Kosele viib ilus kivitee ja
sedamööda sõitsime kord — Laaninid,
mina ja Soonja. Millest rääkisime sel kor-
ral? Kas rääkisime üldse midagi? Ei mä-
leta, aga niipalju tean: Soonja istus sam-
maldanud kivil ja joonistas, meie Laani-
nitega lamasime põõsa vilus. Vesi mü-
hises ja vahutas; rääkides pidi huulte lii-
kumist tähele panema, muidu ei saanud
sõnadest aru.

Täna panin käed kõrvade ääre ja pea-
tasin hingamist, et ehk tabab nõnda kuul-
meid miski, mis annaks aimu paistvast
veemängust, aga ma ei märganud muud
kui aga südame löökide tujukat hoogu.
Ometi ei muutnud ma seisakut ja viimaks
näis, nagu knuleksin üksikute veepiiskade
langemist, mitte kobrutavaisse ja heitle-
vaise voogesse, vaid kuhugi tühja tam-
misesse tunni, mis lööb kõlisema. Aga
varsti tundub, nagu poleks mingisuguseid
veepiiske, selle asemel sulistavad tunni
põhjas, paaris ämbris soojas vees, mäng-
levad lapsed ja mina ise olen nende seas
— rõõmus, vallatu, muretu. Me ootame
ema, kes tuleb, pehme villase riide lapp
käes, meid küürima, sundides silmi kõ-

vasti, kõvasti kinni pitsitama kibeda seebi eest. Aga kui lapsed siiski läbematult silmad avavad, tunnevad nad kipitust ja nutavad ning karjuvad, kuni ema seebi välja luutsutab ja ütleb: „Nüüd on valu läind“. Siis hakkab uus rõõmukilkamine, roosad käekesed läigutavad lokslevat vett ning tünn heliseb ja kõmiseb kandlekeelena, mis huugab veel praegu, paljude aastate pärast, kõrvus, pääluus. Ma ei taha seda helinat kuulda, mind piinab undav kõma, sest ta kipub kalduma kuulnud vingumisele, ja sellepärast hakkab nagu loomusunnilise hirmu ajal uuesti ronima mäetipu poole, kuni süda kaotab jõu ja pää meelemärkuse. Mõne silmapilgu lamman arutult, aga siis virgun ja kohe tõttab pääaju targutama: üle oru ei valendagi kosk, vaid sääl istub väsinult tukkuma jäänud vanaeit, kes koonla tegemisel kaljule laotanud pehmeks soetud ja peos krusitud linapeod, mis valge kahlakana kaljuservalt alla ripnevad. Oota veidi, peagi ärkab eit uinakust ja keerutab koonla valmis ning siis ei seleta silm enam muud kui kõrget kaljuseina ja pikki, kondiseid sõrmi, mis eietavad peent lõnga. Aga kui linad on halvad või halvasti soetud, takistab mõni takutomp lõnga peeneks venitamist ning siis katkeb ta ja vurav värten jääb seisma.

Kitsik ja umbne hakkas lamades; keha kattis hooti väljatungiv higi. Oimetud liikmed ihkasid kevadepäikse kõrvetavaid kiiri ja paitavat lõunatuult ning nagu teadvuseta püüdsid lõdvdad käed paljastada

uniselt surisevat ihu, et niiske nahk võiks imeda uimastavat valgust. Iga liige, mille jõuan vabastada kattest, lööb muhelema ja helendavad päiksenooled süstavad luuni. Nagu läbi une, läbi äiutava, sumeda udu kuulen lehestiku kohisemist, näen lindude lendlemist ja nende kevadmängu. Panen tähele mulliste lehtede krabisemist — seal toimetab mõni putukas, valmistades armu-pesa või pojukestele aset! Vaatan liblikaid — nad liuglevad puude vahel teineteise kaenlas! Aga alles mõne päeva eest nägin üht neist langevat armujoovastuses teele, ainult pisut suutis ta veel oma nõrku liikmeid sirutada. Ettevaatlikult korjasin ta käijate jalust ja paigutasin varjulisse kohta laiale lehele, et tal aega oleks uimastusest toibuda ja siis uuesti lendama minna õnne- ja elutaevaste poole. Käisin teda pärast vaatamas, kuid ta jäi hingetuks; puutusin tema õrnu katsesarvi, aga ta ei liigutanud oimugi, ning viimaks olid temast järele jäänud ainult tiivad, mille imeilusad värvid pleegitab kevadine päike, uhub kõuevihm. . .

Imeline päike! Sinu helendusel valjeb mu ajudes tuikamine ja metsakohinast tekib huugav aimdus, et unistatud tammine tünn pole midagi muud kui minu oma rinnakamber, mille seinu vasardamas vaene, õnnetu süda. Tulist' ja tulist' tippab ta, üürikeseks peatub, oimetub, nagu kikis kõrvul kuulates, et pärast veel tujukamalt virutama hakata, sundides mind valuhoiugel roomama põõsa varju. Ei ma kuule enam laste muretut kisatsemist tam-

mises tunnis ega oota ema, kes suudleks silmist kipituse, vaid päaluus hakkab tüütav undamine, nagu tõmbaks sääl mõni vallatu poiss vurri: uu-uu, uu-uu . . . Ajan kärmesti riided selga ja põgenen mägedelt randa, kus sooja merevanni lähen.

Pilusilmil vaatlesin rohekas vees oma kõhnenud lõtvu jalgu. Aga kui vesi hingates virvendama löi, näis, nagu roniksid ihuliikmed vonklevate ussidenä mööda helevalget vannipõhja ja nagu tunneksin seda roomavat liikumist säärtes, puusades, selgroos, rinnaluudes, kaelas, isegi pääs: kogu keha muutub vilajaks maoks ja mind valdab õudne hirm. Ajan silmad pärani ja katsun jalga tõsta, et peletada pääletükkivat meelteuima, aga veepinnale kerkides muutub jalg korräga tinaseks ja tuletab meeie kellegi teise peened, painduvad jalad, mis olid tõstes ootamata rasked. Ja ma mäletan neid varbaid, põlveketru, niuete nõtkust, puusade vooljaid jooni ning rindade häbenemata neitsilikkust ja kuulen hõõgavat sosinat kõrva ääres; aga sosin muutub vihisemiseks ja vihin kaldub sinakalt leegitseva tuletuki vingumiseks. Raputan pääd ja vehklen käega, nagu tõrjuksin enesest tüütavat kärbest, ning korräga tabab pilk valgel seinal liivakella, mis varsti maha käib: liiv on juba kõik allapoole toruotsa sirisenud. Kella küljest tulevad nõörid vannislamaja juure ja nõnda võib kella uuesti üles tõmmata, ilma et seks muud vaja oleks kui äga väikse sõrme liigutus. Seda teengi ja sõnan endamisi: „Äga nõnda võib see

uj lõpmata, igavesti kesta“, ning siis turgatavad meele endised piinavad mõtted ruumist, ajast, merel lendlevast pardi-reast. . .

Jätsin liivakella ta lõpmata pöördkäiguga ja põgenesin vannist.

Nüüd tunnen enese lõdvana, loiuna ja ikka rahutumaks läheb süda, ikka hooglikumaks muutuvad higistused. Vähemastki liigutusest, pisemastki jõupingutusest on seks küll, et kogu kehale ilmuks hernesvesi. Ja kõrvus huugab ning huugab! Nagu oleks mu päaluu kummitud metall ja nagu pinnitaks teda sitkemaks, painduvamaks. Isegi sulevarre käeshoidmine läheb raskeks ja kirjatähtede silmitsemine hakkab väsitama.

.

Laaninid on ikka kahekesi, nagu peaksid nad mingisugust salanõu. Et nende jutt ükskord otsa ei lõpe, on nad ju kümnekond aastat vestnud! Tahaksin teada, millest nad eneste keskel räägivad, aga kokku puutudes katkestavad nad viimase ütluse ja Maarja Aleksandrovna pöördub minu poole küsimisega:

„Teie olete kõhnaks jäänud, olete haige“?

Ja ta püüab näo teha, nagu võtaks ta mu saatusest osa, aga ta hääletoon on pääliskaudselt libisev, nagu mõtleks ta ajaviiteks, ainult suusoojaks öelda: meri on täna vaiksem kui eila või, - näe, alles tunaeila puhkes see roos, aga juba täna hakkab ta pudenema.

„Süda,“ vastan talle nagu mööda minnes ja püüan teist juttu teha.

„Pole teid ammugi näinud“, tähendab Laanin.

„Käisin mägedel, rand on juba vil-land“.

„Süda haige ja käite mägedel“, imes- tab Laanin.

„Mis teha, tahan“.

„Minu mees on hästi kohenenud, eks“, pöördub Maarja Aleksandrovnaminupoole, „tervelt kolmkümmend seitse naela on ta raskemaks läinud. Kopsud paranevad jõudsasti“.

Ja naine möödab oma meest õrnal pil- gul, nagu nõutaks ta enesele kindlustust, et räägitud sõnad tuulest pole võetud.

„Häda on riietega, ei lähe selga, nõö- bid ei anna kinni“, räägib Laanin ise ja hakkab üksikasjalisel intiimsusel seletama, missugused riided kitsaks on jäänud, mis- sugused on juba lõhki kärisenud ja mis- sugused nõöbid pakatanud, nii et naine nad serva poole pidanud õmblema. Maar- ja Aleksandrovna muheleb häbipunas ja puutub mehe kätt, nagu tahaks ta teda takistada, öeldes, et sarnasist asjust rää- kida ei kõlba, aga tõepoolest tundub ometi, et ta kõrvalestad rõõmust helendavad ja et ta meest ainult sellepärast puutub, et ta teda puutuda tahab.

Seda nähes lausun iseeneses: „ehee“! nagu oleksin mõni teab missuguse tähtsa asja jälile saanud, aga „ehee“ muutub peagi „ihii“ks“, mis meele tuletab sõ- nad: „ei tohi ärri – “. . . Ja nüüd ei

mõista ma enam, mis on minul tegemist
kärisenud riietega, pakatanud nõõpidega
või punetavate kõrvaletadega.

.

Istusin pingil, kui kergeid samme lii-
vasel kõnniteel kuulsin. Silmi pöördes
näen Lucie Filippovnat. Liikmeis tundus
tal tume loidus, vinnutatud pajuviitsa nõt-
kus ja näoilme avaldab mõnusat rahuldus-
tunnet, nagu oleks ta hiljuti midagi suu-
pärast maitsnud. Vaatlen ta pisut nagu
puhkenud huuli ja ootan ta väikese suu
liikumist, selle järele aimata tahtes, mis
ta igemeid kõditanud. Me teretame ja
tema hakkab Saksa keeli rääkima, kuna
mina Vene keeles vastan, sest mulle meeldib
see viis, kuidas tema seda keelt hääldab :
nagu olekstalsuus sulamas shokolaadipala,
mida väle keel maialt paigast paika liigu-
tab, lastes ainult vahetalitusena libiseda
võõralt kõlavaid sõnu üle huulte.

„Ega te minu meest ega Anton Pet-
roovitshi pole näinud“? küsib Lucie Filip-
povna näol, nagu oleks tal asjaga tõsi taga.
Tõepoolest aga küsib ta ainult seks, et
põhjust leida rääkima hakata.

„Ei madam“, vastan mina.

„Siis on nad alles supelusmajas“.

„Ka Anton Petroovitsh“?

„Jah. Meil on merevannid moodis.
Teil mitte“?

„Süda ei luba“.

„Vaesed südamed! Kõik noormehed
on südamega hädas“.

„Ilutundlus“, lausun.

„Seesama, mis Anton Petroovitshki tema ei saavat kunagi terveks, ilmas olevat liig palju ilusat“.

„Iseäranis naistes“.

„Ma palun“ . . .

„Ei, ei, juuresolijad on ikka välja arvatud“.

Lucie Filippovna hakkas naerma ja näitas, et ta põskedel ikka veel plikaliste lohukeste asemel leiduvad. Nõnda vaatan teda hääl meelel, sest on naisi, kes ainult seni meeldivad, kuni neis midagi plikalikku leidub.

„Olen teid ikka väga tõsiseks pidanud“, ütles ta siis.

„O, seda ma olen! Kergemeelsed ei heida kunagi nalja“.

„Tulge vahel meid vaatama, aitate ehk Anton Petroovitshi meelt lahutada, meie oleme temaga püsti hädas, ta on otse arust ära. Nüüd komponeerib ta ja teate, kellele?“

„Teile muidugi“.

„Mispärast muidugi minule?“

„Kellele siis? Ega ometi M-lle Piraa-tovale?“

„Kas ta siis nii väga selle ümber li-pitseb?“

„Madam, praegu on ju maikuu“, põik-len vastusest kõrvale, „ja Anton Petroovitsh on noor. Mäletate neid päivi kodu-maal“?

Lucie Filippovna tegi ilusad silmad.

„Millal te oma mõisa tagasi pöörate?“ küsis ta siis.

„Minu naisel on mõis, minul pole mi-dagi“.

„Olete teie siis abielus“?

„Iseenesestki mõista, või õigust õelda — mitte enam: minu naine leidis omale parema“.

„Issand, kui lihtsalt teie seda ütlete“!

„Ja ometi pole see sugugi nii lihtne. Kui sellest teada sain, andsin kohe sandile kümnerublalise kulla“.

„Siis on see ikkagi õige! Tänini ei uskunud ma. . . Teie ei armastanud oma naist“?

„Otse vastuoksa: tema ei armastanud mind“.

„Siiski andsite sandile kuldtüki“?

„Naised kõlbavad ainult emaks ja armukeseks: meil ei olnud lapsi“.

„Kui hirmus! Anton Petroovitsh on ka naistepõlgaja“.

„Aga kellele ta siis komponeerib“?

„Ah see on muidu, niisamuti, ajaviiteks. Ma palusin, et ta niisuguse tüki teeks, mida minu mees pilliga võiks mängida, siis oleks tutvuse mälestuseks“.

„Mina sepitsesin kord salmikuid mälestuseks“.

„Teie oiete luuletaja“?

„Mitte enam, aga kui ma armastan, siis võin ma luuletada“.

„Kui kena! Minul on ka albumis palju luuletusi“.

„Mõttes austan teid põlvitades“.

„Ah ei! Teie mõistate mind võõriti: luuletused on ju teiste kirjutatud, mälestuseks minule, mõttesalmikud“.

„Minu austus on seda suurem. . . Salmid on muidugi enne meheleminemist kirjutatud“ ?

„Fui, kuidas te küsite“ !

„Vabandage, aga eks ole imelik: ma arvan, teie härra abikaas pole teile ainustki salmi luuletanud“.

„Tõepoolest ei ole. Ta naerab alati, kui talle teiste salme ette loen“.

„Olen viibinud, pean minema“, — ütlesin jutulõnga katkestades ja põgenesin. Ei jõudnud kauemini kannatada päälesunnitud lobisemist. Puiestikust teele saades võtsin lähema voorimehe ja käskisin teda võimalikult ruttu linna kihutada, nagu oleks mul sääl kibedaid toimetusi. Sinna jõudes maksan voorimehele sõiduraha, ruttan mitmest põikuulitsast läbi, teen käigul mitu haaki, nagu tahaksin kellegi eest oma jälgi kaotada, istun siis uuele vankrile ja sõidan oma asukohta tagasi, voorimeest ikka suuremale kiirusele sundides. Teel tolmukeerus hakkab vilistama, pärast laulma, nii et inimesed kõnniteel seisatama jäävad ja imestanud näol mind vahivad. Aga mina ei pane seda tähele, näen kõik nagu läbi sumeda auru, ainult nüüd, kodu toolil istudes, mõistan, mis ma teinud, ja meeltes tärkab tülgestus — iseenese, oma lobisemise, sõitmise, vilistamise ja laulmise vaslu. Vastiku tundmusega mõtlen ka voorimeeste pääle, kes mõne kopika eest oma väsinud loomi peksid, ja äkki tulevad meeles sõnad : „nõuavad just need, kes armastavad“. Seljal sibeleb joosta külm

judin ja suhu tekib lääge maik, mida alguses ainult hommikuti tähele panin.

Närvides sähvataavad pisted, silmad löövad virvendama, kõrvad hakkavad kohisema ja loomusunnil teen mõtteta tegusid, millest ainult tagant järele aru saan. Inimeste silmis aiman küsivaid, uurivaid pilkuseid ja nagu oleks mul mõni teab mis nende eest varjata, põgenen kostvate sammude lähenemisel. Kui ometi niisama võiksin maha jätta iseenese, oma tüütavad mõtted, soiguvad meeled ja pinnitava päälake-kummi. Kui võiksin tunnikski uinuda nõnda, et mu jalg libiseks sinnapoole teadvusläve! Aga ei! Mida rohkem teistest eemale hoidun, seda enam lähenen iseenesdale ja ikka sügavamale puurib pääaju oma tumedas töös; ta on kui uudishimuline laps, kes ei saa ega saa enne rahu, kui ta oma silmaga näinud, mis peitub kõriseva mängukanni sisemuses.

.

„Härra, kas tohin rääkida“? küsis teinija, emalikult jutukas väikevenelane, keda mõne päeva eest olin palunud talitusel vaikida.

„Mis on“? küsisin vastu.

„Mul hakkab hale meel“.

„Mispärast“?

„Nõnda surete ju nälga, härra. Ja öösel ei maga teie ka. Vaadake ometi kord peeglisse, missugune nägu teil on. Issand halasta! Ka minul suri ema ära ja ma nutsin kas või silmad pääst, aga kes siis nõnda. . . Ei söö, ei maga. Ja linad on

hommikuti higist ligedad. Läheksite arstigi juure, ehk annab tema midagi. Teie olete hää härra, mul on kahju, hukcate enese ära, teete pattu“.

„Kes siis siin ilmas patuta läbi saab“, vastan talle.

„Just nagu minu kadunud vanamees— Issand halastagu ta patuse hinge pääle! Tema ütles ka nõnda. Kuldaväärt mees oli ta, ah, missugune mees ta oli! Tark ja hää, aga jõi, jõi kõik ära, minu viimse särgi ja seeliku laskis kurgust alla. Es-malt riidlesin, pahandasin, võmmisingi teist, aga tema kannatas kõik ilusasti ära ja ütles: sa oled kuri nagu mõni jumalakar-tlik“.

„Nojah, nõnda see on: jumalakartus on kurjuse hakatus“.

„Härra, ärge rääkige nõnda, mõtelge oma hingeõnnistuse pääle. Issand, miks on kõik hääd mehed niisugused! Nagu minugi oma, kullake, kui hää ta oli! Aga mis mina vaene tema pärast kannatasin! Härra, ka teie teete oma naise tingimata õnnetuks, nii hää olete teie“.

„Seda ütles mu mõrsja ka ja nüüd ei võtagi ma naist“.

„Armas aeg, kuidas siis muidu saab. Terve eluaeg siis üksi. Aga kuhu tema jääb“?

„Tema sureb ära“.

„Siis ei surnudki ema“? küsis teenija huvitatult, ilma et ta mu sõnade mõtet õieti oleks mõistnud.

„Ikka ema, aga mõrsja“. . .

„Mõlemad korraga“? päris teenija kärtsiult.

„Ei, ema mõni aasta varem, mörtsja aga, õigust öelda, oleks võinud elada, kui mitte mina poleks“. . . Jätsin lause pooleli, sest ma ei teadnud, millega teda jätkata, aga mu näoilmetest ja kõnetoonist pidi võima midagi hirmsat aimata.

„Armuline Jumal, missugust koledust te räägite“! hüüdis teenija ja taganes kohkunult ukse poole, kus ta püüas silmil jäi mulle otsa vahtima. Vaatasin talle kohtlaselt naeratades vastu.

„Jällegi heidate minuga paha nalja“, ütles ta julgemaks minnes ja uuesti lähenedes.

„Ja teie juba uskusite“? vastasin endiselt naeratades.

„Kes võib härraste asju teada. Kudrutavad, kudrutavad, siis korraga himu täis või armukadedus lahti — ning pimm, põmm. Eks meil olnud mõisas“. . .

„Ega mina siis armukadedusest. Ei, vaid puhtast armastusest. Me olime nagu linnukesed taeva all — ei kadedust ega viha, ei pattu ega paha“!

„Tema oli noor“?

„Kas ta noor oli! Nii noor oli ta! Ja ilus!“

„Ja armastas?“

„Ja armastas. . . Õigust öelda, ma ei tea, me ei rääkinud sellest kunagi, unustasime. Siiski — armastusest ta surebki, puhtast armastusest, kui ta sureb. Ta armastas nii, et ta surema peab.“

„Siis ta polegi veel surnud?“

„Võib olla, polegi veel, kes teab“, lausisin ma nukralt.

„Härra, te pilkate mind. Ma tulen lihtsalt, aga teie pole venelane, räägite Jumal teab mis“.

Ta arvas, et temast tahan lahti saada, ja haavatult lahkus ta toast. Ma ei keelnud teda, ei lausunud sõnagi. Aga hää on ta ja hääd soovib ta minulegi. Mul on valus, nii valus on mul, aga tema ei näe seda, ei saa sellest aru, nagu ta ka seda ei mõista, miks ma teda keelasin padjapüüri vahetamast, ehk küll seks juba aeg oleks olnud. Ta muretseb mu tervise eest ja arvab sellega midagi tähtsat tegevat, aga ta pole kunagi märganud, et terve tuba temast lõhnab ja et mul pääajus mingisugune soiguv mõte asub, mille hävitamiseks ma ei otsigi arsti. Ainult mu plõnitajad, mu ihiitajad, millal väsite küll teie ja millal vabastate mu piinavast kõmast?

Käisin arsti juures. Ta oli ükskõikne ja rahulik ning see haavas mind. Ütlesin, et end hästi tunnen ja et kõik on korras, ainult ajuti tulnud ennast näitama. Aga tema uskus mind niisama vähe, nagu mina teda sallisin, ja ta mõötis mind küsiva pilguga, kui ta kaaludes nägi, et ma siiatulekust saadik kolmkümmend üks naela ker gemaks jäänud.

„Kuidas söögiisu on?“ küsib ta.

„Pole viga,“ vastan lausa valetades.

„Ja öörahu?“

„Niisama“.

„Imelik!“ lausub ta endamisi.

„Mereõhk,“ tähendan, et tema kahtlust vähendada.

„Ja süda?“ küsib ta tuiksoont katsudes.

„Nagu näete“.

„Nõrk ja korratu“.

„Läheb üle“.

„Ega te mägedele roni?“

„Ei“.

Ja ta soovitas mulle rahu, keelis mägedele minemast ja sooje merevanne võtmast. Aga nagu kiuste käin ma ainult mägedel ja kannan ikka revolvrit kaasas, seda pisitillukest musta riista. Kella unustan sagedasti koju, aga revolvrit mitte kunagi; nähtavasti olen araks läinud ja kardan kutsumata tülitajaid. Kuid tänini pole mul teda tarvis olnud. Selgesti mäletan veel, kuidas esimest korda teda tasku pistes endamisi laususin: „Kes teab“ ja Vene keeli juure lisasin: „Неровный час“. Mulle valmistab iseäralist kõledat, judistavat lõbu seda külma terast oma taskus katsuda, teda tunda oma ihu ligi, ja istudes võtan ta mõnikord päiksepaistel välja, vaatlen ta kalki läiget ja näitaksin nagu teda kellelegi teisele, tähendades: „Näete, pidage meeles“. Nõnda on mul ajuti päris hää, sest hakkab eneses tundma teatud kindlust, vääramatust, nagu oleksin igasuguste juhtumiste vastu ette valmistatud. Ainult — kui võiks millegagi vaigistada kõrvade huugamist, kui saaks seisu panna päaluu pinnimist, kui võiks vähendada kasvavat hirmu, mida tekitab tibatillukeselt kahanev meloodia algus!

.....

Nägin imelikku und.

Oli kottpime. Ja soe, sumpjas ja soe, ei paistnud kuud ega tähti. Ettevaatlikult liikusin käsikaudu koblades mööda kitsast, kitsast kaljuserva põhjatu kuristiku kaldal. Ja keegi tuli mulle vastu, keegi suur, piiritu, määratu. Katsusin teda kätega, aga ei oska sõnadega seletada, missugune ta oli. Tahtsin tast mööda minna, aga ei pääsnud, püüdsin ümber pöörda, tema oli ees.

„Kust sa tuled?“ küsis ta minult.

Ma ei teadnud vastust.

„Kuhu lähed?“ küsis ta siis.

Olin keeletu.

Nüüd võttis ta rahulikult, nagu nopiks ta marju, mu pää ja heitis selle alla kuristikku. Aga kukkumise mütsakat ei kuulnud ja sellepärast mõtlesin: on's pää nii kerge või kuristik nii sügav?

„Aga mis sa nüüd teed?“ küsis määratu kolmat puhku.

Vastamata hüppasin kaljuservalt alla, et otsima minna oma pääd, aga enne kui põhjani jõudsin, ärkasin unest, sest langedes ei tunnud ma õhu vuhinat, mida aga oma arvates tingimata tundma pidin.

.....

Mind hüüdis Laanin, aga ma kiirendasin sammu ja tegin, nagu ei kuuleks teda. Kuid ta ei jätnud mind, tõttas mulle järele ja puudus vähe, siis oleksin ta eest paku põgenenud.

„Teate, Anton Petroovitsh on kadunud“, ütles ta.

„Kadunud?“ küsisin mina vastu.

„Juba kolmat päeva“.

„Üksi?“

„Kes siis veel?“

„Ma mõtlesin Lucie Filippovnat“.

„Minge ikka! See pidi juba mõne päeva eest oma „lõotsmoorikuga“ ära sõitma, aga meile tuli uus pansionäär, keegi ratsaväe ohvitser, ja teda nähes jäi Lucie kohe haigeks, nii et ärasõidu pidi edasi lükkama. Ah jaa! Veel midagi. Sel päeval, kui Anton Petroovitsh ära kadus, lõigati politseimeistri pillil lõots katki. Tahtis teine öhtul mängima hakata, aga ainult vuhka, vuhka! Oh seda naeru! Naised käisid kõveras ja kiilusid“.

Vaikisin ja püüdsin mõtteid kuhugi ühisesse punkti koondada.

„Ja mis kõige huvitavam“, rääkis Laanin edasi: „Politseimeister otsib või aimab pilli lõotsa lõikamises ja Anton Petroovitshi kadumises salasidet!“

„Ehk on tal õigus“.

„Mitte märkigi. Lõikaja on üliõpilane, teate, see noor piimahabe, keda Nadjeshda Pavlovna jalad elektriseerivad. Muidugi ei teinud vaene poiss seda oma pääst - mis puutub temasse lõotsmooriku pill! - vaid kõik on selle naise töö. Sel on ju politseimeistriga midagi krõbedat juhtunud“.

Ja Laanin hakkas jutustama seda keelepeksmise lugu.

„Anton Petroovitsh on leitud“, peatas teda jutus vana arst, kes M-lle Piraatovvat ravitseb.

„Kus ta on?“ küsis Laanin.

„Meres. Tunaela läinud ta paadiga sõitma“.

„Kes seda ütleb? Anton Petroovitsh kartis ju vett kui marukoer“.

„Aga ometi on ta sõitnud. Üürinud türklastelt paadi ja vana türklane ühes poisiga läinud teda sõidutama. Ikka kaugemale ja kaugemale sundinud ta mehi aerutama ja kui pimedikus tagasi pidi pööрма, hüpanud ta paadipäralt vette ja kadunud. Türklased arvavad, et tal paati minnes kivid või midagi muud rasket taskus olnud“.

„Tähendab?“ küsis Laanin järel dust oodates.

„Tähendab — uppumine“, vastas vana härra lihtsalt.

„Meelega?“

„Mis siis muud“.

Laanin vilistas ainult.

Seisime kesk teerada ja ükski ei tahtnud enam rääkida, nagu oleksid kõik jutud lõpetatud.

„Kaldale ei ole ta veel tulnud?“ küsis Laanin natukese aja pärast.

„Ei tulegi vist, ehk olgu siis Väike-Aasias, lainetus uhub ta sinnapoole“, vastas arst.

„Õige“. oli ka Laanin nüüd nõus, „eile ja täna puhub tuul merele“.

See oli hommikul, kui seda kuulsin, ja nüüd on juba südaöö ligi, aga ikka veel ei pääse ma mõtetest Anton Petroovitshi pääle. Näen ta kilavaid silmi, kuulen ta rinnahaiget häält, mäletan üksikuid liigutusi ja sõnu, kui ta rääkis muusikast, oma

armastatust, jumaldatust. Aga kuhu on see armastus lõpuks ta viinud? Kuhu kisub armastus selle rõõsa üliõpilasegi, keda Nadjeshda Pavlovna kenadused unistavate ihade keerdlabürindis ümber talutavad? Nägin teda alles täna ega kahtle, et ta sammub kõige maise saatuslikul rajal, et ta on teel sinnasamasse, kuhu see liblikki läks, kes armujoovastuse kõrgemas uimas langes sinisest õhuriigist tolmusele teele. Ta armastab, kuni ta sureb; ta armastab, et surra; ta sureb, sest et ta on julenud kõige hingega armastada. Armastus ei tähendagi muud kui surma, armastajad kannavad ikka surmamõtet kaasas. Üks tapab enese, teine oma armastatu; üks tapab ise, teine laseb ennast tappa, sest surm on magus; üks ihkab surma ennast, teine surmaga ilma lunastada.

Eks tea lillenoppija, et ta surma külvab, aga ta ei hooli sellest, öeldes: ma armastan lillesid. Või ei teadnud mina, et te da võib ainult vaadata, eemalt imetleda, ainult joobnud pilkudega ta kurduvaid kenadusi puutada? Eks tunnud ja aimanud ma, et lähedane palav hinguski ta elukardetavalt värisema paneb ja et maiste kirgede vapustus võib saada viimseks samuks hauda? . . . Ja nüüd käib kiusaja mu kannul, astub kitsal metsateel mu ees, nagu oleks ta mu juhtija, põikab lipsatades vargsi üle ummistanud jalgraja ja kükitab paksude põõsaste taga. Tunnen sind, mõistan su sajad vigurid, tuhanded tembud, ainult su nägu pole ma veel näinud. Aga miks talitad kui häbelik koer ja miks on

sul ara verejanulise murdja eluviisid? Tule ja astu kui mees mulle vastu, paneme rinnad kokku, eks näe, kes on isand ja kes ori, kes peab elama ja kes surema, kellele heelistatakse kumemat matusekella ja kes kuulab võidupüha pidulikku muusikat!

Ah, muusika, muusika! Kus on nüüd Anton Petroovitshi jumaldatult unistatud muusika, kus on see uus evangeelium, mida ta tahtis ilmutada maailmale? Lained õõtsutavad pondunud ja kolletanud surnukeha ning mereloomad ümbritsevad vaimutempli lahtuvat jäänust kihiseva hulgana — see on maailma evangeelium! Lucie Filippovna on haige ratsaväe ohvitseri pärast, Nadjeshda Pavlovna näitab endiselt oma ilusaid jalgu ja politseimeister laseb kahtlemata pilli lõõtsa ära parandada, et mängida oma ainukest lugu — see on muusika maailmale! Aga Anton Petroovitshi ei ole enam ja keegi ei tunne tõsisemalt ta kadu, varsti ei tuletata teda enam meelegi.

Kuidas ütles Laanin? „Anton Petroovitsh kartis vett kui marukoer“. Jah, just neid sõnu tarvitas ta, mäletan seda nii selgesti. Siiski sõitis ta merele ja pani enne kivid (vast ehk needsamad kivid, mis teda kosmilise muusikani avatelid) või midagi muud omale tasku, nagu seda türklased seletavad, kes olid ainukesed tunnistajad tema viimastel elusilmapilkudel, kui ta viis merele oma muusika, oma maailmaevangeeliumi ja unistatud vaimutiirasuse religioositeedi.

Sul oli siiski julgust, sul leidus mehi-
sust, Anton Petroovitsh, sa veearg maru-
koer!

Kord mängisid sa klaveril iseendale
— maja oli ju tühi, ainult eemalt seinte-
tagant kostis köögiriistade kolin ja tüdru-
kute vada, — kui ma tasakesi sisse astu-
sin, ilma et sa seda oleksid tähele pannud.
Sinu alustatud meloodia eksis kisenda-
vatesse akkordidesse, mis ei leidnud ega
leidnud pääseteed ihatud vabadusvalda.
Leidsid sa nüüd merel otsitud lunastuse,
päätsid sa akkordid dissonantside sur-
vest või kestab säälgi sama rahuldamata
tung, valdamata kirk millegi küünimatu
järele? Kui võiksin su vastust kuulda, kui
saaksin mahti kordki sinu suletud silmi
näha, ehk aimaksin siis midagi! Aga ei,
lained kannavad sind Väike-Aasia poole
ja sääl võtavad sind ehk samuti türklased
vastu, nagu nad siingi olid sinu viimased
saatjad. Armsad türklased, te olete minust
õnnelikumad! Te ei kuule ka seda inetut
pirisemist ega korduvat vingumist, mis
piinab minu kuulmeid ja paneb pakitsema
päälloo — te ei kuule minu muusikat! O,
mis aitab see, et üliõpilane „lõõtsmooriku“
lõõtsa läbi löikas, minu pill üürgab edasi,
ikka rohkem häälest ära minnes ja ikka
valjemat müra tehes,

Mu pill, mu tüütav pill!

.

Aeg on minu ümber seisma pandud,
igavikule on lahti kangutatud väravəd;
maa on saanud jalge all kuumaks rauaks,

Mad
Luv

ja taevas muutunud pinnitud vaseks. Õhuti ei keera ma enam kella üles ega kannu teda enesega kaasas, sest mis mõte oleks minutitel ja tundidel, mis mõte oleks üldse mõotmisel, kui huugab kõrvus ikka sama venivi ja kui kuulmeid piinab keeltehelinast arenenud undav plärin, nagu peksetaks lõhkist pada või löödaks kellelegi pilkavaks saatemuusikaks roostetanud panni. Aga ka selles põrgumüra aiman endise viisi algust, mis lüheneb ja lüheneb. Ja ma kardan, nagu võiks silmapilk tulla, kus kaob igasugune viis ja kus hakatakse raskevasaraga tampima ainukesse paika, kuni midagi murdub ja vasar lööja käest sulpsatab mõotmata sügavusse. Siis jääb kõik vaiki ja seda eelaimdust tunnen muljuva pitsitusena, suruva ahastusena. Ja et kardetud vaikuse algusest üle saada — hädaohtlik on just see algus, kus enam midagi ei ole ja kus vasar langes kõlata ruumi, — hakkan valjul häälel karjuma, püüdes jäljendada tüütavat viisi; aga tunnen, et mu häälel temani ei paindu, ja uuesti jään kuulama seda igavest plärinat, mis huugab juba lihas, luies, üdis.

Mõnikord südaööl, kui vali meretuul liigutab lubjatud toaseinal tuletorni valguses puude varjusid ja kui merekohin kostab sügava ohkamisena, ajan üle pääkaela riided selga ja ruttan alla randa, otsides lainete mürinast kõrvadele vaigistust. Aga ragiseval liivateel astudes tundub, nagu põgeneks keegi mu eest topsakate elupuupõõsaste alla pakku, kuhu ta maha lömitab ja suuril, hirmunud silmil vahib. Ja

ta teeb oma suu lahti, ajab ta pärani, venitab teistpidi pikaks, kitsaks praoks ning ma hakkam kuulma samasugust kitsast kaeblikku häält, mis oleks nagu väikse põdravasika oma, kelle nõrka jalga sälvunud jahikoera terav hammas. Jään põõsaste alla vahtima, jään ootama, nagu peaks keegi hädakisa vaigistama tulema. Aga kui kedagi ei ilmu, kui puiestik jääb endiselt tühjaks ja temas mühiseb ainult hooglik meretuul, hakkab mul õudne hirm, sest mulle näib, nagu muutuksid kõik puulehed kitsaks, kiiluvaks suuks. Hullumeelsena jooksen mööda kivitreppi alla rannarihvale ja kükitan lainete lähedusse, kus karjuda tahaksin, nagu puiestikus kõik lehedki karjuvad. Aga korraga seletan õõtsuval merepinnaal ööpimeduses väledaid, luisi käsi, mis kannaksid nagu tuntud armsaid jooni ja mis harutavad värvi, lõpmata rulli, ning endist kaeblikku suud kuulen rääkivat asjalikke sõnu:

„Niisugune on aeg“.

Hakkan ma lähemalt silmitsema, siis heidavad käed selle rulli kõrvale ja haaravad teise, mis esimese sarnane, ning jällegi töötavad nobedad näpud endiselt.

„Näete, ikka sama“, räägib ükskõikne suu ja luised sõrmevibalikud tõttavad harutama ikka uusi ja uusi rulle, nagu oleksid nad riidepakid kaubaletil ja nagu oleksin mina mõni rikas ostja.

„Valige, igaühes on igavik, vähemat ei ole“, seletab arglik hääl ja ta sõnu hakkab saatma valjenev plärin, nagu oleks mu kuulmeis mürategijate võistlus.

Ja korraga avaneks nagu elumõte ning ma hakkas aimama tumedalt, uduselt: viis ja plärin, mida kuulen, on ajarullide sarnased ja need pole midagi muud kui ringlev pardirida ümargusel merel või kahe poolega liivakell vannitoa valgel seinal. Olen alles noor, ometi on nii palju tunde ja päivi vanaks saanud, maha jättes lugemata hulga mälestusi. Aga nüüd ei muutu enam miski, ei lähe midagi mööda, ei ole ka midagi enam tulemas, kui aga huugav, üdipurev müra ja vereta värisevad huuled, kust kostab ainult tähti.

Inimesed sünnivad ja sünnitavad, inimesed sigivad ja sigitavad, inimesed kasvavad, õpivad ja uurivad, aga ikka ootab kõiki sama saatus — surm. Aga milleks siis sigitada ja sünnitada, milleks õppida ja uurida, kui pole midagi muud loota! Ei ole kasu ilust ega tarkusest, ei leita tulu hingepeenusest ega vaimusügavusest, sest ikkagi varitseb iga hingepeenuse taga meelehaigus või hullumeelsus ja iga sügavamgi mõte jõuab paratamata tottra mõtetuseneni, lüües varinuprina virru, või iga ulatavamagi mõtte tipul seisab lõpmatus, kus juhtijaks ja trööstijaks ainult usk — meie elutühjuse kõmisev tõrs. Lõpmatus piirab meid armutu müürina ja jõuetud on tema vastu meie hing ja vaim oma unistuste sinilennuski. Kuulmed tabavad helideilmast pisitillukese osa, silm seletab naeruväärt vähe arvatavast värvide mängust ja teised meeled talutavad meid aina pettusurgastes ringi. Aga just siin ongi meie vaimu lennukoht, siin ongi ta jõu-

dude salaugas ja kui ta enam kuskil peatust ega pidet ei leia, kui haigutab ümberringi otsatu tühjus, siis pöördub ta siia pettuste sadamasse alistunult tagasi ja vingub, hulub.

Ah sind jõuetut, ah sind virisejat, ah sind parandamata raudpääd kurdumata piinaga luie-üdis!

.....

Ema, mu ema, kuhu pean küll põgenema iseenda eest ja kust leian, kes tõmbaks lõpmatusele piirid?! Kui võiksin mõttena vilksatada kaugematele tähtedele, mis oleksin sellegagi võitnud? Säälgi näeksin armsate huulte nukrusviiru ja aimaksin suletud silmade seletamata salavalu.

Ema, armas ema!

.....

Kui ma koju läksin, istus Laanin trepil ja ootas mind.

„M-lle Piraatova laseb teid kutsuda,“ ütles ta. „Olen teid tundi kolm otsinud ja oodanud.“

„Kuidas ta on?“ küsisin.

„Parem, arvab arst,“ vastas Laanin.

Kui oskaksin kirjeldada, mis tähendas mulle praegusel silmapilgul Laanini räägitud sõna „parem.“ See oli peaaegu armukuulutus sellele, kelle pääle juba sihitakse või kellele pannakse juba silmust kaela. Tundsin, et olin juba oma saatuse otsustanud, ootasin ainult veel pooluimasena, pooloimetuna viimast märguannet—Soonja elutulukese kustumist. Ja nüüd äkki—parem! Kõrvust kadus kõma, peaajust piinav huugamine, silmist palavikuline

virvendus, laugudest kuumus ; kogu kehast oleks nagu elektrivool läbi jooksnud ja ma tundsin, et olen nõrk, väsinud, roidunud ning näljane. Istusin trepile, kust Laanin oli tõusnud, toetasin küünarnukid põlvile ja surusin käed silme ette.

„Te olete haige?“ küsis Laanin.

„Ei, ei, mitte,“ vastasin ruttu ja tõusin püsti. „Lähme.“

Kaua aja tagant panin jälle kord tähele, kui hää see oli, et tuul puhus, et ta mööda rutates mind nii paitavalt puutus, kandes mu kõrvu vankrimürinat, lindude häälitsust, mesilase suminat, kellegi lauluhääle — noore, värske ja mahlase. Tundsin rooside, üksikute puude, põõsaste, lillede ja kraavis lokkava rohu lõhna. Nägin vastutulijaid inimesi, mehi ja naisi, vanu ja noori, nägin ka veohärgi, kes teeserval kraavis lihavat rohtu ahmisid või juba täissöönult magasid ja mäletsesid, puhudes meile vastu oma rahulikku hingeauru, mis lõhnas ammututtavalt.

„Ega te teda pääle verejooksu pole näinud?“ küsis Laanin.

„Ei, mind ei lastud,“ vastasin.

„Arst oli nüüdki vastu, aga Soonja ei annud järele,“ seletas Laanin.

„On omaksetest keegi tulnud?“ küsisin.

„Ei keegi.“

Uksele vastu ilmus mulle Anna Ivaa-novna.

„Ometi viimaks!“ lausus ta mind nähes. „Ta ootab.“

Ja ta astus voodi juure mind teatama.

„Miks ta siis ei tule . . . lähemale . . . et näeksin?“ kuulsin tuttavat nõrka häält.

Lähenesin asemele. Ainult sõrmi liigutas ta, neid teretamiseks pakkudes, kuna huuled püüdsid nukrale naeratusale tõmbuda. Raskete, nagu liig pikkade laugude ja ripsmete alt vaatasid väsinud, rahulikud, endasse suikunud silmad.

Istusin aseme ette toolile. Ta tegi näo, nagu tahaks ta midagi öelda, aga temast ette jõudes tõttas Anna Ivaanovna seletama, et rääkimine halvasti mõjub ja et arst selle ära keelanud. Kui tädi sõnad juba varemalt palju polnud maksnud, siis olid nad nüüd nähtavasti oma mõju täiesti kaotanud: nad vilksatasid nagu haigest mööda, sest miski seletamatu oli selle käskudest vabastanud ja suureks ning iseseisvaks tunnistanud.

„Siin ma nüüd olen,“ liikusid vereta huuled.

Ma ei saanud sõnagi suust, aga ma tundsin, et meid hakkas piirama mingisugune nõiaring, lahutades meid ümbritsevast ilmast. Mis puutus meisse praegu teiste olemasolu!

Seda näis ka Anna Ivaanovna aimavat, sest nõutult astus ta voodist eemale, midagi kohendades, toimetades, ja läks pärast uksest välja.

„Kõik on minu süü,“ olid mu esimesed sõnad, kui kahekesi jäime.

„Mina tahtsin, aga sina oled süüdi,“ vastas ta millalgi puiestikus öeldud naljatust korra. Aga kui mul uued sõnad keelel

pakitsesid, ütles tema tagasitõrjuvalt, hingeldades:

„Vaiki, sellest ei pea rääkima“.

Ma ei söandanud silmi tõsta tema näole, mida ümbritsevast valgest pesust eraldas ainult vaevalt märgatav värvivarjund. Aga ma mäletan, et see pruunikas vari, mis piiras ta silmi, neile andes isäralise unistavuse, oli omandanud sinaka vina. Suu oli nagu suurenenud ja ninaots tõmbunud teravamaks.

„Jutustage midagi, ma kardan vaikimist,“ lugesin ta liikuvalt huulilt.

Issand, mis pidin küll jutustama! Kui ometi ainukegi mõttelaju mu ajudes oleks liikunud! Aga sinna oli nagu paigutatud vana surnuaed, kuhu talvel pole juhata-mas ükski jälg. Siiski – ma pidin rääkima, ma ei tohtinud vaikida, ja nõnda ütlesin esimese sõna, esimese juhuslise ja tähtsuseta sõna, mis sai teenäitajaks teistele.

Rääkisin esimesest uneta ööst ja nagu halvast eelaimdusest, rääkisin kõigist piinavaist öist ja päivist, mida ma meeletuna kulutanud, rääkisin kuuvalgest ja kauge-test mägedest, mida võib märgata põhja pool. Rääkisin vaikselt ja rahulikult, ehk küll kehas värises vähemgi koekiuke. Ja äkki tekkis tundmus, nagu oleks ta juba lahkunud, nagu oleks elu temast lilledõh-nana õhku värisenud, maad andes nägemata vaimuna alla laskuvale surmale; mina aga viibin viimist korda tema läheduses, vaatlen jooni ja liikmeid, milles peidetuna tunduvad ilmavarandused. Ja uneldes unustab keel sõnad.

„Räägi veel,“ liiguvad ta huuled.

Jahmatades tunnen, nagu peaks nüüd vaim mu pääle tulema ja mulle sõnad suhu panema, milles kihiseks jumalate surematuks tegev jook: see annaks talle usu ja lootuse elu sisse tagasi . . .

Hakkan talle kodust rääkima — ime-lik, ikka armastame kahekesi kodust rääkida! Räägin mändidest ja kuuskedest, kus all kasvavad maasikad; räägin kaskedest, niidiliste, leinaliste okstega nõres kaskedest, mille ümber kevadel lendlevad põrnikad ja mida me ööseks toome peat-sisse, et joovastuda nende värskete leh-tede lõhnast; räägin pärgadest ja vannikutest, mida kevadeti punuvad ainult noo-red; räägin suurtest rabadest, mille ser-vadel elavad inimesed; räägin „viinamar-jadest“ — mitte neist, mida tema tunneb, vaid teistest, — mis kasvavad sooäärse-tel põndakutel jussrohu seas või rande-maalistes sanglepapõõsastes tibatillukes-tena, roosakaspunastena, ja magustena, maigult meele tuletades mingisugust viina, mille nime ei tea; räägin valgeist kevadöist ja unelevast nukrusest, mille eest uni põgeneb pakku, — aga ikka kordab ta:

„Räägi veel, räägi veel“!

Ja ma jutustan talle väiksest jõest, madalatest kallastest, luhast ja pehmest siidisamblast, mis niisutab paljaid jalgu, karastades kogu keha. Jutustan varasest hommikust, helendavast, särgavast pärl-kastest, heinaniitmisest särgiväel ja lõpmata hulgast sinililledest, mis kannavad väri-sevates sinikarikates niisama värisevaid

kasteterakesi. Räägin, kuidas ma ühtki neist lilledest ei talla, vaid vikatit kõhutan ja kõhutan, et neid niita hulgana, arvamata, ja et pärast neid koguda suureks kimbuks. Aga kui ma neid juba küllalt korjanud, kui mõlemad peod on täis sinililli, tuleb meele, et mul kedagi ei ole, kellele neid anda. Kõigil on see ainuke keegi, aga minul ei ole. Aga need teised ei korja lilli, nad ei näegi neid, mõtlevad nad ju niites ainuüksi selle „kellegi“ päale. Ja sinililli korjates tahaksin, et mul keegi oleks, kellele neid annaksin teiste teadmata, salaja, vargsi, südaööl, kui magab kõik. Ainult tema üksi peab valvama ja mitte und leidma, tema peab mind ootama, sest ta aimab, et tulen sinililledega, mis närtsima õrnakesed ja mida päeva palavuse eest varjasin põõsa all jahedas jõevees . . .

Kui nõnda räägin, huljub ta huulil naeruvina ja hingamisse hakab hiilima raugus. Uneldes paotab ta silmad ja suu sosistab vaevalt kuuldavalt:

„Mul on hää . . . räägi veel“.

Ja ma tunnen südamesse langevat suure rõõmu, mis nagu hõõgamas toaseintest, õhust, võrena rõdu ümbritsevaist glüt-siinest. Räägin ikka ja jälle, tundes, et rääkida võin, sest see on ju temale hää. Leian vanades tuttavates lugudes uusi mõttelõimi ja põimin neisse tundejoakesi, mis ühendavad erinevaid asju. Aga kui viimaks hakkab jutustama Koidust ja Hämarikust, siis märkan, et ta on magama uinunud: kõhnad palged on kokku vajunud, nukker suu pisut avatud, silmad pea-

luusse tikkunud ja otsaesisele langeb lakk musti juukseid, mis tumedas toas kaotanud oma metalliläike.

Suur rahuldus ja rõõm langeb teda uinumas nähes minu südamesse ja üksisilmi vahin tema nukrat palet, nagu tahaksin sellest vähemagi joonekese meele panna igaveseks ajaks. Kogu keha valdab mul roiutav joobumus ja pool teadmata langevad mu silmad rammestunult kinni. Maitsen mingisuguseid õndsalikke elamusi, mõtlen suuri, ergutavaid ja eredaid mõtteid, mis on otseteed vastandid viimaste päevade meelte- ja mõtteuimale. Viibiksin nagu omataolisel muinasmaal, kus valitsevad ebamaised võimalused. Loss kerkib sääl lossi kõrval, ilusad aiad piirduvad veel ilusamate puiestikkudega, kus paistavad heledad päiksepaistelised teed kõndimiseks inimestele ja sõitmiseks hobustele. Rinnas on selge ja kerge; igavik on kadunud, valitseb ainult silmapilk, valitseb ruttav viiv, mis kiirustab laulma linnukese, siristama rohutirtsu, lendlema liblika, sumisema mesilase, igatsema ja elama inimesegi. Elu on kui sädelev jumalate jook, elu on õndsus, nagu seda ainult mõnes raamatus kirjeldatakse, ja ei ole ilmas suuremat ega ülevamat kui on elu.

Sündis see unes või ilmsi, kestis see kaua või ainult silmapilgu, seda ei või ma praegugi öelda, tean ainult, et ma äkki kuulsin mingisugust korinat, mis lõi kas mul luusse ja lihasse. Äjasin silmad pärani lahti ja kargasin toolilt püsti: magaja oli näo padjal minu poole viltu pööranud

ja sinakate, nääpsukeste huulte nurgast purskas helepunane, minu silmis peaaegu roosakas veri. Minu äkilisest tõusmisest sündinud toolimürinal paotas ta väsinult oma rasked ja roidunud laud ning heitis minule nagu kisendava pilgu, kuid juba järgmisel momendil kustus pilgu karjatus ja paokil silmad said külma, ükskõikse ja eluta ilme. Ainult elav veri voolas ikka veel.

Tormasin toast, ilma et isegi oleksin teadnud kuhu või milleks. Koridoris tabasin Anna Ivaanovna ja tahtsin talle vastu karjuda: „Veri, veri!“ kuid ma ei kuulnud oma häält. Ometi pidi Anna Ivaanovna mind mõistma, sest ta jooksis jalamaid haige toa poole. Mina ei saanud enam edasi ega tagasi, seisin kui meeletu keset koridori ja vahtisin oma ette. Alles siis, kui ärevus kogu maja liikuma pani ja kõik erutatult Soonja toa poole tõttasid, tuigerdasin ka mina sinna tagasi.

Nüüd oli juba kõik möödas: lahkunu silmad ja suukene olid suletud ja rahulikuna, rahulikuna lamas ta – kunagi varem poleks ma arvata osanud, et tema võiks nii rahulikult lamada, kui seisab niipalju inimesi tema ümber.

— — — — —
— — — — —
— — — — —

2. augustil.

Juba teist päeva olin täna mere ääres rannarihval.

Imelik hüplev kergus täidab mu keha ja õndsalikul hellusel vääratab astumisel

jalg, kartes rõhuda ussikest või rudjuda rohulajukestki, nagu liiguksin omasuguste seas. Heidan päiksepaistel laialilaotatud ülikuuele, mille all rudisevad lainete siledaks ihutud kivikesed, ja hinges voogab vaikne õnn, tundes, et elan, et — olen.

Ja tema? Miks ei ole teda? Jajah, miks? Aga miks on täna see lilleke närtsinud, mis alles eile õilmitses? Kas astusin mina temale pääle, tallas keegi teine tema või närtsis ta ainult sellepärast, et ta tekkis, kasvas, õitsis, oli ja — närtsis? Ei ma tea midagi ega tahagi teada. Ehk miks peaksingi midagi teadma, kui mul on hää, kui kilkaksin rõõmu pärast ja kui kogu kehas väriseb õnnetundmus, et olen päästetud, lunastatud. Nagu palvetades surun käed risti, neid tõstes üle päa ja huuled kor-davad teadvuseta sosinal:

„Issand, mis eest see rõõm! Mis eest küll see rõõm!“

Aga miks tuletan meele Issandat? Olen ehk usklikuks saanud, nagu see patustega ja kannatajatega sagedasti sünnib? Ei ma tea! Issanda asemel võiksin ka loodust nimetada, võiksin puhtel kumardada pakatava roosi ees, võiksin käed sirutada roosaka koidu poole, võiksin ärduses seista tähtise taeva all, võiksin pöörduda päiksekiirges sädelevate lainete poole ja vaadelda kaugeid purje, lendlevaid linde. Liblik hõljub hilise lille varrel ja mu rõõm hõljub temaga kaasa; merepääsuke kastab tiivad vette, aga minule tundub, nagu niisutaks keegi mu huuli; tuul kannab rooside lõhna merele — o, meri on nüüd

muidugi lõhnav, lained on muidugi roosilised! Ilmaruumi täidab vaikne helin, nagu oleks Anton Petroovitshi kosmilisel muusikal ometi tõsi taga . . .

Lamades pööran ennast ja nõnda näen suurt sinaari, kus all tean olevat varjulise pingi: kord seisin säääl ja hoidsin väri-sevas käes vaevalt puhkenud roosi. Näen ka kõrget randa, mille serval tema kord seisatas — õrnana, murdlikuna, pää nagu lillevarrel pisut ettepoole õiendatud ja õhukeste huulte joon avatud. Aga see oli ammu, see oli siis, kui . . . jajah — see oli . . .

Nüüd laman siin ja olen rõõmus, et päiksepaistel merevee jaheda hõõguse läheduses lamada võin ning et ise oma lamamist tean, et päiksesoojust tunnen, kiirtemängu näen. Ja ma mõtlen, et põhja pool on silmi, kus ikkagi veel leidub hädust ja õrnust minule, ja et kõrgeil põndakuil ja sanglepapõõsastes kasvavad viinamarjad ning niiskel, pehmel samblal sinililled.

Silmi sulgedes tundub, nagu ei kohisekski lained, vaid vaigused pedakad, ja ninasõõrmed aimavad nende magusat lõhna. Paistaksid nagu jämedad, kollased tüved ja nende vahelt lage, kõrge raba üksikute männijändrikkudega. Kui sagedasti olen pidanud teid meelega tuletama, kohtusse minnes inimeste, jumalate ja saatusega! Kui meeleheide nõõris kõri, lootusetus pures rinda ja ükskõikus tõusis läiluseni; kui kaotasin usu voorustesse ja pühadustesse ja kui polnud enam

midagi, mille pärast maksis elada; kui kiusaja ja hukutaja hiilis kassi sammul iga nurga taga, siis mõtlesin teie pääle, mu igavesed jändrikud. Te kasvate ometigi!

Rinnas tekib ainuke igatsus — igatsus kodu järele, ja mulle näib, nagu rõõmustak-singi ainult sellepärast, et varsti koju saan: arst loeb päevi, mina ise tunde, kus tee-konna väsimuse kannatamiseks küllalt tugev oleksin.

Kaugeina paistavad hiljutised päevad, nii kaugeina, nagu oleks see sündinud enne minu praegust ajalikku elu.

Näen meelteuima, südametunnistuse-piina ja kuumendavat valu, näen kidevat, hääbuvat keha, tinarasket rinnatühjust ja võitlust aja vastu.

Näen välगतavat väikest musta teras-riista, mis muutumas mingisuguseks lu-nastuseembleemiks. Seletan ta hiilgavat, kalki rauaotsa, mis läigib maosilmana, kuhu vahtides laulja linnuke unustab vidis-tuse, unustab pojukesed pesas ja kiindub nõiutatud pilgul ainult avatlevasse läi-kesse, kuni varbad loobuvad puuksast, tiivad saavad halvatult lõdvaks ja lõõri-taja langeb avatud lõugadesse, kust pole pääsmist.

Näen end rõdul seismas, kui mööda liigub matusrong, millega ma kaasa ei läi-nud, nagu kartes, et kaotan enesevalitsuse või saan haavatud peijeliste leinast: nad püüavad uhkustada oma tundlusega, ed-vistada ärdameelsusega; nad otsivad ümb-ritsejate hääkskiitmist ohete ja pisarate rohkusega, nagu nutunaisedki leinatunnete

avaldamise eest ootavad tänu. Nad saavad ta hauani, heidavad värskaid, lõhnavaid roose talle mullapõue järele, pühivad siis silmad kuivaks ja pöörduvad koju tagasi, et anduda oma igapäistele askeldustele, nagu oleks kõik endiselt korras. Nad käivad harjunud viisil jalutamas, istuvad õigel ajal lauda sööma ja lähevad määratud ajal õhtuti magama ning kergendatud meelel, et see ootamata tülitus mööda, võtab politseimeister asemel lamedes oma parandatud lõõtsaga kaherealise kõhule ja mängib oma ainukest lugu . . .

Seisin seni, kui leinarong kadus siiraviirasel teel mäeharja varju, kust ikka veel tuulepuhangul kõrvu kostsid pühaku meloodia helid, mida laulda rõkkasid heledad, nagu hellunud poisikeste hõbekurgud. Kõrvus helises nende lauluhääl veel siis, kui lahkusin rõdult ja läksin tupp voodi ääre, kus endiselt arvasin tundvat t e m a puutumise lõhna, mis uimastas meeled ja ajas katkestama viimase elukiukese. Ma ei mäletagi sellest viimastest silmapilgust muud kui aga seda poisikeste lauluhelinat ja mingisugust närvastunud lõhna, mis ajas mind sisse murdma igaviku väravaist.

Aeg-ajalt panen käe rinnale ja otsin säält väikest roosakat laiku, mis teeb puutudes nagu sisemist kôdi ja ajab ikka ja jälle naeratama. Seljal on mul mõne tolli pikkune roosakas vööt — olen teda kahe peegli vahel vaadelnud, — selle on lõikenuga teinud. Need kaks märki jäävad olnud sündmuste tõenduseks ja ainsaks

mälestuseks, et teda, mu hääd, mu unustamatut enam ei ole. Ah ei, veel on midagi! Mul on raamat ja sääl leidub nõrga küüne vajutusi, mida sügavamaks tahaksin muljuda, kartes muidu nende kustumist; ja raamatu vahel on kuivanud shasmiini õiekobar, aga ei mäleta, kas olen ise ta sinna pannud või on tema seda teinud. Iga kord, kui selle üle pääd murran, kipub käsi roosakale rinnalaigule ja naeruvinalisil huulil tõttan kinnitama: ikka tema, mitte mina, ehk kuigi mina, siis ometi tema . . .

„Hästi lastud,“ naljatas kord noor arst, kui mu elu oli juba hädaohust väljas. „Pool sentimeetrit ja . . .“

„Veel paremini arstitud,“ vastasin mina meelitavalt.

„Surmaga on huvitav võidelda“.

„Võiduks soovin õnne ja tasuks saate tuhat tänu, muud ei ole mul“.

Mu sõnad pidid südamest tulema, sest arsti silmis lõi virvendama ja meeleliigutust varjates pööris ta näo toimetades kõrvale.

„Täitsin oma kohust“, vastas ta tagasihoidlikult ja lisis juure: „Südanit kartsin, see tahtis üles öelda!“

„Aga pidas vastu?“

„Vastu pidas, otse imestama pani.“

„Tema on varemaltki mul imet teinud.“

„Soo, või nii?“ muigas arst.

„Kus on meie vastane?“ küsisin naeratades.

„Vastane?“ kordas arst esiti arusaamatuses ja ütles siis: „Kurjategija on luku taga.“

„Karistate teda vangistusega? Võiksin ehk teda näha?“

„Kas te ei müüks teda mulle?“

„Teda müüa? Ei, seda mitte, aga kui lubate, siis annan ta kingitusena — armsaks mälestuseks,“ püüdsin naljatada.

Aga arsti nägu jäi tõsiseks, kui ta ütles:

„Täna.“

11. aug.

Laeval . . . sõidan . . . sõidan koju poole!

Paistab viimane rannale lähenev lootsik ja temas valendab ainuke kübar (teised pääkatted on punased turbanid): see on noore arsti oma, kes oli mu ainuka saatja ja kes ei lahkunud laevalaelt enne, kui toru oli juba üürganud kolmat puhku.

„Hääd teed!“ hüüab ta lootsikust, kui töötav kruvi sünnitab juba raudses kehas võdisevaid tuksatusi.

„Tänu, veel kord tänu!“ hüüan talle vastu.

„Rõõmustaksin teilt teateid saades.“

„Ma ei usuks isegi, kui praegu midagi lubaksin: kõik on nii uus. Nagu oleksin alles täna mähkmeist pääsnud ja käte-jalgega vähkrema hakanud.“

„Uut elu siis!“ kuulen ta viimseid sõnu, pärast näen ainult lehvitatud valget kübarat.

„Uut elu,“ kordan vastukajana ja meele tulevad samad sõnad varemalt teisilt huu- lilt kuulduina. Aga nüüd peitub neis uus mõtte, uus tähendus.

Ja meeli valdab see paratamata nuk- rus, mis on saatjaks ka ammuigatsetud lahkumisel, kui jäävad maha armsad pai- gad, kallid mälestused. Tõstan silmad kaugeneva ranna poole, otsides säält tut- tavaid paiku. Näen mäenõlvakut saledate sinaaride ja nõtkete küpressidega, kuhu paistavad põhja poolt valendavad mäed ja lõuna poolt, üle aedade ja majade, meri, kord sinendades, siis rohekas-hallilt või roosakalt sätendavana. Tean sinna vii- sid nad t e m a, kui seisin viimati rõdul ja kõrvu jäi helisema poisikeste laul. Ja ma sosistan nagu rõõmulikul ärdusel:

„Rahu, rahu!“

Kaua, kaua saadavad mind lumised mäetipud, mille värvivarjundeid ma puh- tel ja loodel nii sagedasti silmitsenud, ja meele tulevad hommikumaa targad, kes vaikselt istudes maise elu tühjuse vaat- lusse süvenenud ja ümbruse unustanud.

Istuge, mu taadikesed, veel pole kõik mõtted mõeldud, kõik arud peetud!

— — — — —
Aga miks sõidab laev nii pikkamisi? Miks ei aja ta mänglevaist delfiinest mööda ja miks ei jäta ta lendlevaid jakakaid kau- gele maha?

Tahaksin astraalse keha, mis läheks mõttega, igatsusega kaasa!

* * *

Videvik tihenes, aga ikka veel lõõmas loodetaevas. Metsamännid tõmbusid lumelahmakate all kõssi, meele tuletades viljapuid, mis töötavad rikkaliku saaki; lagendikukuused oma vibutavate, maani paindunud okstega seisid valgete tornidena. Puude vahelt metsasügavusest mustas juba ööpimedus, tundudes aknana valgustamata nõialossis, kus pidutsevad päkapikulased ja komberdavad küürakad eided, kes manavad sonivaid sõnu. Põlluääres, läänetuule raputusel, oli puist lumi varisenud ja siin helkis tume haljus, särgasid kuuskede kullakiirges käbid ja kumasid mändide mesikollased tüved.

Jäin vaadeldes seisatama karges õhus, ja meelis lõi lahtuma unelev uim.